

Úvod do teologie

Jan Hojda

Tato e-kniha vznikla v rámci realizace projektu
Strategický rozvoj Univerzity Hradec Králové,
reg. č. CZ.02.2.69/0.0/0.0/16_015/0002427

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLUVÝCHOVY

Recenzent: doc. Mgr. David Bouma, Ph.D.

ISBN 978-80-7435-880-7 (online; pdf)

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0
CC-BY-SA 4.0 – Uveďte původ – Zachovejte licenci
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Základní informace o předmětu

Vyučující: Jan Hojda, doc., Th.D.

Kontakt: jan.hojda@uhk.cz

Hodinová dotace přímé výuky: 12 hodin (přednáška 8 + seminář 4)

Pravidla komunikace s vyučujícím: prostřednictvím e-mailové korespondence a korespondence v Moodle.

Cílem předmětu je poskytnout uvedení do studia teologie.

Získané znalosti a způsobilosti:

Předmět zprostředkovává základní porozumění teologii jakožto součásti univerzitního vzdělávání. Podává nástin toho, v čem spočívá podstata teologie, jaký je její hlavní zájem a jaké jsou její úkoly. Upozorňuje též na dějinný rozměr teologie. Seznamuje se základními předpoklady teologického poznání, s jednotlivými prameny, ke kterým se obrací sluch víry a s principy teologické práce v oblasti intelektu víry.

Absolvent předmětu má být způsobilý aktivně se zapojit do procesu akademického vzdělávání (s ohledem na specifickou povahu tohoto typu studia). Má být schopen orientovat se v teologii a na základě jejích hlavních epistemologických a metodologických východisek přistoupit ke studiu jejích jednotlivých součástí.

Provázanost předmětu s okruhy SZZ:

S obsahem předmětu souvisí následující okruhy SZZ z **Teologie a teorie náboženství:**

1. Boží zjevení

Zjevení jako svobodné sebesdílení Boha člověku; účinky zjevení (společenství spásy, účast člověka na Božím životě); dějiny spásy; ekonomie spásy; Ježíš Kristus – vrchol zjevení; Nejsvětější Trojice jako základ i cíl Božího zjevení; apoštolská tradice – trvalá přítomnost zjevení v dějinách; zjevení a Písmo sv.; přítomnost zjevení v nauce církevních otců a v ekleziálních tradicích

2. Magisterium

Kristus jako základ zjevené pravdy a přítomnost Kristovy pravdy v církvi; smysl víry věřících; apoštolská autorita a její trvání skrze apoštolskou posloupnost; nositelé učitelského úřadu církve; magisterium řádné a mimořádné; výroky magisteria a jejich závaznost.

Osnova předmětu

1. Povaha univerzitního vzdělávání
2. Základní charakteristika vědeckého poznání a struktura odborného sdělení
3. Základní vymezení teologie, I.: studium teologie v dějinách a epochy teologického myšlení
4. Základní vymezení teologie, II.: Podstata teologie, její struktura, subjekt a úkol
5. Boží zjevení – základní předpoklad a rámec teologického poznání
6. Posvátná či apoštolská tradice jako výraz Božího zjevení a jako jeho zpřítomnění uprostřed církve
7. Auditus fidei, I: Písmo svaté jako základní vyjádření posvátné–apoštolské tradice a ekleziální tradice jako způsoby jejího zpřítomnění
8. Auditus fidei, II: Církevní otcové – privilegovaní svědkové posvátné–apoštolské tradice
9. Auditus fidei, III: Magisterium – učitelský úřad církve
10. Auditus fidei, IV: Výroky magisteria a stupně jejich závaznosti
11. Intellectus fidei, I.: Analogie jsoucna a analogie víry
12. Intellectus fidei, II.: Základní myšlenková struktura rozvoje teologického poznání

Studijní literatura a další zdroje

Studijní pomůcka vypracována zejména podle:

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

Je třeba upozornit, že mnohé pasáže pomůcky parafrázují či přímo citují vybrané části uvedeného zdroje (s ohledem na didaktický charakter pomůcky však tato místa již v jejím textu blíže neidentifikují).

Další doporučená literatura (výběr):

Monografie:

TORRELL, Jean-Pierre. *Fenomén "katolická teologie"*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013. (Pozn.: Četba knihy doložená písemným záznamem je **podmínkou** k zápočtu.)

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Články:

DULLES, Avery. Autentická a neautentická tradice. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 32–39.

přístup on-line z: <http://mkrcommunio.cz/archiv/plne-texty/123-avery-dulles-autenticka-a-neautenticka-tradice>

HOJDA, Jan. Posvátná tradice jako jednota v odlišnosti. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 51–63. (Pozn.: Četba článku doložená písemným záznamem je **podmínkou** ke zkoušce.)

Slovníky:

LÉON-DUFOUR, Xavier et al. *Slovník biblické teologie*. 2. vyd. Praha: Academia, 2003.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009.

Církevní dokumenty:

Dokumenty II. vatikánského koncilu. 2. vyd., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Katechismus katolické církve. 2. vyd., v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Další doporučené zdroje:

<https://slovo.proglas.cz/kultura-a-vzdelavani/vzdelavaci-cyklus/hermeneutika-mysteria/>

- některé další zdroje jsou uvedeny v závěru jednotlivých kapitol nebo přímo v poznámkách od čarou

Požadavky na ukončení předmětu

K zápočtu je vyžadována aktivní účast na výuce a splnění dalších požadavků (doložené v rámci on-line kurzu):

- vytvoření myšlenkové osnovy k jednotlivým kapitolám (slouží zároveň jako písemná příprava ke zkoušce)

- studium knihy *Fenomén „katolická teologie“*¹ doložené samostatně vytvořeným (pokud možno vlastnoručním) písemným záznamem
- stručný referát na vybrané téma představené v rámci I. nebo II. kapitoly knihy *Hermeneutika mystéria*²

Ke zkoušce je vyžadována:

- orientace v problematice předmětu (podle jednotlivých kapitol studijní pomůcky, resp. podle poskytnutých okruhů)
- studium článku *Posvátná tradice jako jednota v odlišnosti*³ doložené samostatně vytvořeným (pokud možno vlastnoručním) písemným záznamem (vztahuje se k 6. kapitole; bude diskutováno při zkoušce)

¹ TORRELL, Jean-Pierre. *Fenomén "katolická teologie"*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013.

² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 30–135. (Nebo též 2. vyd. z 2010 – paginace shodná.)

³ HOJDA, Jan. Posvátná tradice jako jednota v odlišnosti. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 51–63.

Obsah studijní pomůcky

1	Povaha univerzitního vzdělávání	10
1.1	Cíl akademického vzdělávání	10
1.2	Podstata akademického vzdělávání – paradigmatický význam Platonovy akademie (4. stol. př. n. l.)	11
1.3	Principy univerzitního života	11
1.4	Povaha kombinovaného studia	13
1.5	Studijní program Náboženská výchova	14
1.5.1	Cíl studia	14
1.5.2	Odborné zaměření studia	15
1.5.3	Způsob realizace kombinovaného studia	15
2	Základní charakteristika vědeckého poznání a struktura odborného sdělení	19
2.1	Vymezení vědy	19
2.2	Metodologie, vědecký postup	20
2.3	Psané sdělení	20
2.3.1	Myšlenková struktura	20
2.3.2	Základní fáze tvorby odborného textu	20
2.3.3	Základní struktura odborného textu	21
2.3.4	Bibliografické údaje a poznámkový aparát	21
2.3.5	Četba odborného textu a písemný záznam	23
3	Základní vymezení teologie, I: studium teologie v dějinách a epochy teologického myšlení	25
	Úvodní poznámka ke 3. i 4. kapitole o základním vymezení teologie	25
	Výchozí otázka obou kapitol	25
	Tvrzení, které chceme osvětlit	25
	Metoda – postup, kterým chceme směřovat k odpovědi na otázku	26
3.1	Vnější vrstva: studium teologie v dějinách	26
3.1.1	Křesťanský starověk	26
3.1.2	Středověk	26
3.1.3	Křesťanský novověk	27
3.2	Vrstva vnitřní dějinnosti: různé epochy teologie	28
3.2.1	Křesťanský starověk	28
3.2.2	Středověk	28
3.2.3	Křesťanský novověk	29
4	Základní vymezení teologie, II.: Podstata teologie, její struktura, subjekt a úkol	31
4.1	Pojem teologie	31
4.2	Podstata teologie: víra ve stavu vědy	32
4.3	Hlavní „zájem“ teologie	32
4.4	„Nový“ subjekt teologie	33
4.5	Úkol teologie	33
4.6	Vnitřní struktura teologie	33
4.6.1	Základní předpoklady teologického poznání	33
4.6.2	Pozitivní teologie – studium pramenů	34
4.6.3	Doktrinální teologie	34
4.6.4	Disciplinárně-praktická teologie – aplikace do konkrétních oblastí života církve	34
5	Boží zjevení – základní předpoklad a rámec teologického poznání	36
	Výchozí otázka všech následujících kapitol	36
	Základní tvrzení následujících kapitol	36
	→ V této kapitole reflektujeme Boží zjevení jako předpoklad teologického poznání	37
5.1	Boží zjevení jako komunikace směřující ke communiu	37
5.2	Dějiny spásy – místo uskutečnění Božího zjevení	38
5.3	Ekonomie spásy – řád dějin spásy	38

5.4	Ježíš Kristus – vrchol Božího zjevení	39
5.5	Vnitrobožská komunikace jako základ komunikace Boha a člověka	39
5.6	Shrnující formulace toho, co je Boží zjevení	41
6	Posvátná či apoštolská tradice jako výraz Božího zjevení a jako jeho zpřítomnění uprostřed církve.....	43
6.1	Vysvětlení pojmu posvátná, resp. apoštolská tradice	43
6.2	Možné definice a jejich zdůvodnění	43
6.3	Poslední základ apoštolské tradice – vzájemné sebevydání osob Nejsvětější Trojice	44
6.4	Auditus fidei (sluch víry) a intellectus fidei (intelekt víry) jako hlavní momenty poznání posvátné či apoštolské tradice	44
6.4.1	Auditus fidei – sluch víry.....	44
6.4.2	Intellectus fidei – intelekt víry.....	44
7	Auditus fidei, I: Písmo svaté jako základní vyjádření posvátné–apoštolské tradice a ekleziální tradice jako způsoby jejího zpřítomnění	47
7.1	Písmo svaté – závazné (sebe-)vyjádření Božího zjevení a jedinečný projev posvátné– apoštolské tradice	47
7.1.1	Písmo svaté – slovo Boží a lidské	47
7.1.2	Vztah Písma k Božímu zjevení.....	48
7.1.3	Vztah Písma a apoštolské–posvátné tradice.....	48
7.2	Jednotlivé ekleziální tradice – způsoby zpřítomnění apoštolské–posvátné tradice.....	49
7.2.1	Přesažnost apoštolské–posvátné tradice.....	49
7.2.2	Jednotlivé ekleziální tradice	49
8	Auditus fidei, II: Církevní otcové – privilegovaní svědkové posvátné– apoštolské tradice.....	52
8.1	Obecné úkoly patristiky	52
8.1.1	Kontinuita víry.....	52
8.1.2	Garance víry.....	53
8.1.3	Formulování víry	53
8.1.4	inkulturace víry	53
8.2	Kritéria příslušnosti k církevním otcům	53
8.3	Význam církevních otců	53
8.3.1	Privilegovaní svědkové apoštolské tradice.....	53
8.3.2	Paradigmatický (vzorový) charakter teologie.....	54
8.4	Členění patristiky	54
8.4.1	Apoštolští otcové (přelom 1. a 2. stol.): „Vnitřní garance víry“:	54
8.4.2	Apologeté (2. stol.): „Vnitřní rozumnost víry“:.....	55
8.4.3	Otcové 2. a 3. stol.: „Vnitřní jednota víry“:	55
8.4.4	Velké teologické školy (3. a 4. stol.): „Centrální témata nauky“:.....	56
8.4.5	Vrcholná patristika (4. a 5. stol.): „Formulování hlavních témat nauky“:	57
8.4.6	Pozdní patristika (6.-7. stol.): „Rozvinutí hlavních témat nauky“:.....	57
9	Auditus fidei, III: Magisterium – učitelství církve	60
9.1	Kristus jako základ zjevené pravdy	60
9.2	Přítomnost Kristovy pravdy v církvi	61
9.2.1	Povaha církevního učení a neomylnost církve jako celku.....	61
9.2.2	Smysl víry věřících – podíl všech pokřtěných na neomylnosti církve.....	61
9.2.3	Apoštolská autorita – základ magisteria	62
9.2.4	Základní kompetence magisteria	62
9.3	Nositelé učitelství	63
9.3.1	Biskupové jako nástupci apoštolů.....	63
9.3.2	Kolegialita biskupského úřadu	63
9.3.3	Úřad římského biskupa – služba jednoty biskupského kolegia	63
9.4	Základní formy výkonu magisteria.....	64
9.4.1	Řádná (všeobecná) forma výkonu magisteria	64
9.4.2	Mimořádná (slavnostní) forma výkonu magisteria.....	64
10	Auditus fidei, IV: Výroky magisteria a stupně jejich závaznosti	67
10.1	Stupně závaznosti výroků magisteria	67
10.1.1	Pravdy zjevené Bohem	67
10.1.2	Definitivní pravdy	68
10.1.3	Autentické učení	68

10.2	Dogma.....	69
10.2.1	Etymologie výrazu	69
10.2.2	Současné chápání termínu dogma	69
10.2.3	Způsob vyhlášení dogmatu.....	69
10.2.4	Kompetence dogmatu.....	69
11	Intellectus fidei, I.: Analogie jsoucna a analogie víry.....	72
11.1	Analogie jsoucna (analogia entis).....	72
11.1.1	Analogické užívání pojmů v teologii	72
11.1.2	Tři principy analogického vyjadřování.....	73
11.1.3	Formulování tří kroků analogie jsoucna.....	73
11.2	Analogie víry (analogia fidei).....	73
11.2.1	Souvislost jednotlivých tajemství víry	74
11.2.2	Hierarchie pravd víry.....	74
11.2.3	Důsledek souvislosti jednotlivých tajemství pro teologickou práci.....	75
11.2.4	Porozumění tajemstvím víry na základě souvislosti s posledním cílem člověka.....	75
11.2.5	Formulování tří součástí analogie víry	75
12	Intellectus fidei, II.: Základní myšlenková struktura rozvoje teologického poznání.....	77
12.1	Předběžná znalost teologického tématu na základě žité a reflektované víry církve	77
12.2	Systematické řešení nové teologické otázky	77
12.3	Dílčí vyřešení nové teologické otázky	78
12.4	Schématické shrnutí základní myšlenkové struktury teologického poznání.....	79

1 Povaha univerzitního vzdělávání

Cíle

Po prostudování této kapitoly si budete vědomi:

- že cílem akademického vzdělávání je neúčelové setkání se vždy přesahnou pravdou.
- že tento způsob poznání má svůj vzor v Platónově akademii (vztahování se k transcendentní pravdě je základem svobody, otevřenosti i dialogičnosti poznání)
- že zmíněná povaha vzdělávání je základem akademické kolejality a určuje strukturu života akademické obce (včetně významu akademických titulů apod.)

Pojmy k zapamatování

• modus poznání: „mít“ a „být“	• Platónova akademie	• kolejality
• poznatky a poznání	• transcendentní pravda	• akademická obec
	• dialog	

1.1 Cíl akademického vzdělávání⁴

- poznání – setkání s pravdou
 - vnímání v souvislostech
 - zapojení poznávaného objektu do souřadnic bytí subjektu (polarita „mít“ a „být“)
 - poznání obohacuje mou vlastní existenci; fascinuje – je setkáním s pravdou, poskytuje orientaci ve světě
- modus „mít“ – pasivní přístup
 - cílem je *zapamatovat si* poznatky
 - nekritické přejímání poznatků
 - zaměření na kvantitu
- modus „být“ – aktivní přístup
 - cílem je *porozumět* problematice, tj. dosáhnout poznání
 - dialogický přístup – „rozhovor“ s autorem, kladení otázek

⁴ Srov. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 18-20.

- zaměření na kvalitu, na obohacení dosavadního poznání a na zaujetí vlastního stanoviska
- vztah poznatků a poznání – prostředek a cíl
- vědecké poznání a moudrost
 - společné zaměření k pravdě
 - věda je však vždy kritickou a metodickou snahou; vztahuje se k poznání přesně vymezené skutečnosti

1.2 Podstata akademického vzdělávání – paradigmatický význam Platonovy akademie (4. stol. př. n. l.)⁵

- zájem o pravdu
 - poznání pravdy není prostředkem → zájem o pravdu jako takovou, o „čistou“ pravdu
 - pravda jako princip svobody a poslední norma akademického vzdělávání
 - hledání pravdy opravňuje ke kladení jakýchkoliv otázek, není ničím omezeno
 - pravdě je vše podřízeno – podřízenost pravdě zavazuje k zodpovědnosti, k pokoře, k novému kladení otázek
- pokorný přístup k pravdě
 - pravda není „částí“ správného poznání – je jeho transcendentním základem
 - nelze ji vyčerpávajícím způsobem uchopit – přivlastnit si ji
 - ohlašuje se v neustálém a otevřeném poznávání skutečnosti
 - „hledání“ pravdy, tázání se po pravdě jako styl studia
 - s pravdou se mohou setkat pouze skrze tázání
- dialogický rozměr
 - pravdu nelze vlastnit, dává se poznat tomu, kdo se ji svobodně otevírá celým svým „já“
 - otevřenost mého „já“ vůči pravdě se projevuje v otevřenosti vzhledem k jinému „ty“ – s pravdou se setkávám v dialogu
 - křesťanský přesah – věčná pravda jako věčné „Ty“

1.3 Principy univerzitního života

1.3.1 Akademická obec a její struktura

- kolegialita akademické obce
 - akademická obec jako jediný sbor

⁵ Srov. RATZINGER, Joseph. *Wesen und Auftrag der Theologie. Versuche zu ihrer Ortsbestimmung im Disput der Gegenwart*. 1. Aufl. Einsiedeln; Freiburg im Breisgau: Johannes, 1993, s. 27–35.

- všechny spojuje neustávající zájem o pravdu
- všichni členové se snaží o hlubší poznání
- vnitřní struktura akademické obce: vyučující a studenti
 - vyučující
 - na základě dosažených odborných výsledků mohou vést k poznání další členy akademické obce (studenty)
 - studenti
 - nejsou pasivními příjemci, pod vedením vyučujících samostatně pracují se zdroji poznání
 - schopnost samostatné odborné práce prokazují zejména závěrečnou prací

1.3.2 Akademické, akademicko-vědecké a vědecko-pedagogické tituly

- akademické tituly
 - prokazují absolvování vysokoškolského vzdělání
 - uvádějí se vždy před jménem
 - Bc., BcA: bakalář, bakalář umění (→ schopnost *využití* soudobých poznatků a metod)
 - Mgr., MgA, Ing.: magistr, magistr umění, inženýr (→ schopnost osvojení si teoretických poznatků soudobé vědy a jejich aplikace)
 - PhDr., MUDr., JUDr., ThDr., ThLic. (rigorózní zkouška po získání titulu Mgr. – nejvyšší stupeň magisterského vzdělání)
- akademicko-vědecké tituly
 - označují vědeckou hodnotu (→ schopnost samostatného vědeckého bádání)
 - uvádějí se za jménem
 - Ph.D., Th.D., CSc., DrSc.: doktor, doktor teologie, kandidát věd, doktor věd
- vědecko-pedagogické tituly
 - dosaženy na základě vědecko-pedagogické činnosti
 - doc.
 - prof.
- pravidla komunikace: oslovení, korespondence⁶

1.3.3 Univerzita a její struktura

- řízení univerzity
 - rektor
 - prorektorů a rektorát
- jednotlivé fakulty
 - akademičtí funkcionáři

⁶ Srov. Zkratky akademických titulů. In *Internetová jazyková příručka*. Praha: ÚJČ AV ČR, 2008. Přístup z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=782#nadpis1>

- děkan – řízení fakulty
- proděkani
- vědecká rada
 - odborní představitelé stejných oborů, jimiž se fakulta zabývá
 - projednává záměr odborné činnosti fakulty
 - schvaluje nové obory
 - podílí se na habilitačním řízení
- akademický senát
 - samosprávný akademický orgán
 - důležité funkce
 - rozhoduje o zřízení pracovišť, schvaluje vnitřní předpisy fakulty, výroční zprávu, členy vědecké rady atd.
 - složení
 - předseda
 - zaměstnanecká komora
 - studentská komora
 - dle zákona tvoří studentská komora nejméně třetinu a nejvíce 1/2 členů senátu
- děkanát
- studijní oddělení
 - program: Náboženská výchova
 - Bc. Jaroslava Šlechtová
jaroslava.slechtova@uhk.cz, tel: 49333 1150
- disciplinární komise
 - projednává disciplinární přestupky
 - předkládá návrh jejich řešení děkanovi
 - poloviční zastoupení studentů

1.4 Povaha kombinovaného studia

- základní formy studia
 - prezenční
 - distanční
- primární prostředky kombinovaného studia
 - kombinace přednášek a samostudia → nutnost studia odborné literatury, využívání studijních pomůcek
 - průběžné ověřování dosažených cílů a závěrečné prověření → samostatné práce a zkoušky
 - řízená konzultace – její cíl a srovnání s přednáškou
 - návaznost na samostudium
 - požadavek účasti a aktivního zapojení
- skupina (ročník) jako akademické uskupení – kolegalita a její praktický rozměr
- kreditní systém

- zkoušení – formy; opakování
 - <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/uredni-deska/vnitri-predpisy-a-ridici-akty?dir=/vnitri-predpisy/studijni-a-zkusebni-rad>
- členění akademického roku
- zakončení studia – SZZ: předměty a bakalářská práce

1.5 Studijní program Náboženská výchova

1.5.1 Cíl studia

a) výstupní odborné znalosti:

- odborná znalost základů katolické teologie odpovídající potřebám pastoračního působení v oblasti náboženské výchovy a katecheze
 - porozumění obsahům křesťanské víry;
 - znalost historické dimenze jejich recepce a formulování;
 - znalost hlavních způsobů jejich konceptuálního uchopení v současném teologickém myšlení, zejména s ohledem na mezinárodní kontext
 - znalost metodologických východisek teologické práce a základní seznámení s problematikou církevní pastorace
 - znalost současné české teologické literatury a orientace v literatuře cizojazyčné
- odborná znalost základních poznatků pedagogiky a psychologie
- znalost didaktických východisek nábožensko-pedagogického působení
- znalost vybraných cizojazyčných textů souvisejících s náplní programu

b) výstupní dovednosti:

- schopnost samostatné tvůrčí činnosti v oblasti katechetického a nábožensko-pedagogického působení
- schopnost základní společenské a kulturní orientace
- schopnost samostatného získávání znalostí z oblasti teologie a ostatních věd pro potřeby dalšího rozvoje způsobilosti k pastoračnímu, zejména nábožensko-pedagogickému působení; s tím související schopnost vyhledávání a studia odpovídající cizojazyčné literatury
- schopnost vyhodnocovat vlastní praktickou zkušenost z oblasti pastorační praxe, reflektovat ji s pomocí získaných (a dále prohlubovaných) znalostí a samostatně ji rozvíjet

c) získané způsobilosti:

- rozšíření odborné kvalifikace k výuce předmětu náboženství
- způsobilost k výkonu povolání v oblasti pastorační a katechetické práce

- způsobilost k získání úplné odborné kvalifikace k výuce předmětu náboženství v navazujícím magisterském studiu
- způsobilost k prohloubení a rozšíření získaných znalostí a dovedností v navazujícím magisterském studiu v oblasti teologie

d) uplatnění absolventa programu:

- učitel náboženství – v případě kombinace s vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických nebo společenských věd, resp. v případě absolvování navazujícího magisterského studia v oblasti teologických věd nebo v oblasti pedagogických věd se zaměřením na přípravu učitelů náboženství
- nábožensko-pedagogické působení v oblasti práce s mládeží (v rámci školních či mimoškolních aktivit – vedení kroužků apod.)
- nábožensko-pedagogické působení v oblasti pastorače
- nábožensko-pedagogické působení v oblasti prevence

e) možnost navazujícího magisterského studia:

- např. KTF UK – studijní program teologie, obor teologické nauky

1.5.2 Odborné zaměření studia

- teologická a pedagogicko-psychologická součást

1.5.3 Způsob realizace kombinovaného studia

- skupina
 - koordinátor
 - semináře
 - vzájemná metodická a administrativní pomoc
- komunikace
 - řízené konzultace
 - elektronická pošta; zvláštní úloha koordinátora skupiny

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Poznámka: Co to je myšlenková osnova či mapa a jak ji vytvářet (týká se i následujících kapitol)

Myšlenková osnova: přehledně naznačuje výpověď kapitoly a souvislost hlavních myšlenek

Skládá se z úvodu, stati a závěru:

- **v úvodu** je stručně představen:
 - a) předmět kapitoly (na jakou problematiku je kapitola zaměřena)
 - b) hlavní teze (základní výpověď) celé kapitoly
- **ve stati** je nastíněna argumentace ve prospěch teze, resp. jednotlivé kroky jejího objasňování
- **v závěru** je shrnuto nebo zdůrazněno, co bylo objasněno (jak byla zdůvodněna teze); může se jednat i o výstižný citát apod.

Požadavky a doporučení k tvorbě:

- **tvůrčí přístup**, který dokládá, že se student výpověď kapitoly dostatečně **refletoval** a vstoupil s ní do **dialogu** (proto je doporučeno zpracovat vlastnoručně (a odevzdat čitelný sken ve formátu PDF))
- **heslovité zpracování** (je doporučeno)
 - využití **barevných** i dalších **grafických zvýraznění, logických značek** (např. \Rightarrow implikace, z toho plyne, jestliže; \Leftrightarrow ekvivalence, právě tehdy, když) nebo symbolické využití interpunkčních znamének (např. vykřičník jako zdůraznění zvláště důležitého, otazník jako poukaz na to, co zbývá vyjasnit)
 - velmi je též doporučeno **vytvoření schématu** (grafické nebo symbolické ztvárnění struktury kapitoly) a odkazů na souvislost s výstavbou oboru nebo s obsahem jiných předmětů;
 - dále je možné poznamenat to, v čem si student **zůstává nejistý** a co si k tomu **přečetl** apod.

Požadavky na formát a rozsah:

- je třeba odevzdávat ve formátu PDF
- rozsah dle potřeby, cca 1-2 str. A4

Hodnocení:

- osnova slouží v první řadě studentům jako **podklad pro vlastní přípravu** ke zkoušce – ke splnění podmínek zápočtu je vyžadováno pouze vytvoření osnovy

ke každé kapitole a její odevzdání v rámci on-line kurzu (v kurzu proto bude hodnoceno pouze splnění/nesplnění úkolu)

- část zkoušky ověřující osvojení obsahu kapitol (okruhů předmětu) bude probíhat jako **diskuse nad připravenými podklady**, tj. nad ztvárněním myšlenkové osnovy

- proto může mít úroveň zpracování v konečném důsledku částečný **vliv na závěrečné hodnocení předmětu**; s ohledem na to uvádíme pomyslnou škálu hodnocení, která však znovu slouží pouze studentům jako vodítko a zpětná vazba pro smysluplnou přípravu myšlenkové osnovy:

- kreativní zpracování a maximální zhodnocení uvedených doporučení: odpovídá známce A
- kreativní zpracování a zhodnocení uvedených doporučení: odpovídá známce B
- zpracování s využitím vlastní invence a určité míry kreativity: odpovídá známce C
- zpracování s mírným využitím vlastní invence a míry kreativity: odpovídá známce D
- srozumitelné výpisky bez větší míry vlastního vkladu: odpovídá známce E
- otrocké výpisky bez postihnutí logické návaznosti výpovědí: odpovídá známce F

Souhrn

Cílem akademického vzdělávání je neúčelové setkání se vždy přesaznou a nezvěcnitelnou pravdou. Tento způsob poznání má svůj vzor v Platónově akademii. Vztahování se k transcendentní pravdě je základem svobody, otevřenosti i dialogičnosti poznání. Zmíněná povaha vzdělávání je základem akademické koležičnosti a určuje strukturu života akademické obce (včetně významu akademických titulů apod.).

Literatura

RATZINGER, Joseph. *Wesen und Auftrag der Theologie. Versuche zu ihrer Ortsbestimmung im Disput der Gegenwart*. 1. Aufl. Einsiedeln; Freiburg im Breisgau: Johannes, 1993, s. 27–35.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.

Studijní a zkušební řád Univerzity Hradec Králové (přístup z: <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/uredni-deska/vnitri-predpisy-a-ridici-akty?dir=/vnitrni-predpisy/studijni-a-zkusebni-rad>)

2 Základní charakteristika vědeckého poznání a struktura odborného sdělení

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Získáte základní povědomí o vědeckém poznání jako kritické a metodické snaze o poznání vymezené oblasti skutečnosti
- Budete seznámeni se základní myšlenkovou osnovou odborné práce. Budete informováni o potřebě jasného vymezení a) předmětu či problému zkoumání, b) teze, jejíž platnost má být prověřena, c) metody, s jejíž pomocí má být tvrzení prověřeno, d) materiálů, které poskytují data potřebná k metodickému prověření teze či hypotézy

Pojmy k zapamatování

• věda	• teze či hypotéza	• projekt
• problém či předmět zkoumání	• metoda	• maketa textu
	• materiálu	• bibliografické údaje

2.1 Vymezení vědy ⁷

- Soustavná, kritická a metodická snaha o pravdivé a obecné poznání v určité vymezené oblasti skutečnosti.
- *cíl vědeckého poznání (tj. „proč“)*
 - *rozumové poznání*
 - *pravdivé a obecné (není čistě účelové – má hodnotu samo o sobě)*
 - *týká se jasně vymezené oblasti skutečnosti*
- *způsob vědeckého poznání (tj. „jak“)*
 - *snaha*
 - *soustavná*
 - *kritická*
 - *metodická*
- Každé propracované a obecné rozumové poznání vycházející z pozorování, rozvažování nebo experimentu.

⁷ Srov. Věda. Přístup z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Věda>.

2.2 Metodologie, vědecký postup

- Vymezení problému
- Hypotéza, resp. teze, kterou je třeba obhájit
- Metoda jako způsob ověření hypotézy

„K metodice věd zásadně patří: definice předpokladů (axiom), vytváření hypotéz a teorií a konstatování, jaký stupeň jistoty je určité výpovědi přisuzován. (zákon, pravidlo).“⁸

Hlavní metody: vědecké pozorování; analýza; syntéza; indukce; dedukce; deskripce; komparace⁹

2.3 Psané sdělení

2.3.1 Myšlenková struktura¹⁰

1. co chci řešit?
2. jaký výsledek očekávám, co chci potvrdit?
3. jakým způsobem chci dojít k výsledku, k potvrzení či vyvrácení hypotézy?
4. jaká data budu zpracovávat?

2.3.2 Základní fáze tvorby odborného textu¹¹

1. *projekt*:
 - a) definice řešeného problému (a současný stav zpracování problému, vysvětlení základních pojmů atd.)
 - b) hypotéza
 - c) metoda
 - d) nástin zpracovávaných materiálů
2. *maketa*:
myšlenkové schéma vytvořené na základě metodického a kritického zpracování materiálů, tj. studia literatury
3. *psaní souvislého textu, jeho průběžná revize a následná editace*

⁸ Věda. Přístup z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Věda>.

⁹ Srov. Věda. Přístup z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Věda>.

¹⁰ Srov. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 59n.

¹¹ Srov. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 107–142.

2.3.3 Základní struktura odborného textu¹²

- úvod
 - stručné a jednoznačné seznámení
 - s vytyčeným problémem
 - s hypotézou či tezí
 - se zvolenou metodou
 - příp. též vysvětlení základních pojmů či shrnutí současného stavu bádání v oblasti dané problematiky
- stať
 - samotné zpracování problému podle zvolené metody
- závěr
 - zhodnocení toho, zda byla vytyčená hypotéza potvrzena
 - zhodnocení toho, co z výsledku práce vyplývá – jeho význam v širším kontextu

2.3.4 Bibliografické údaje a poznámkový aparát¹³

- Tvorba textu jako zapojení do komunikace uvnitř odborné obce
 - vychází z výsledků práce ostatních badatelů → na tyto výsledky navazuje, ale též *odkazuje*
 - je třeba odlišit vlastní tvrzení od výsledků práce ostatních
 - výsledky ostatních nelze představovat jako své vlastní → je nutné na ně odkázat v poznámkovém aparátu
 - je třeba prokázat věrohodnost převzatých informací
 - není nutné odkazovat na zdroj všeobecně známých informací (např. „maturitní“ znalosti)
 - musí respektovat společná pravidla komunikace → např. ustálené způsoby uvádění bibliografických odkazů
- Rozlišování citací a parafrází
 - citace
 - doslovné převzetí části cizího díla (přepis textu)
 - týká se též formy – zvýraznění, kurzíva atd.
 - vynechané části se označují třemi tečkami (...)
 - musí být vždy uvedena v uvozovkách
 - používá se jen tehdy, pokud náš text nutně vyžaduje doslovné zachování původní formulace (max. rozsah citací cca 10 %)
 - v poznámkovém aparátu (např. poznámky pod čarou) není údaj o citovaném díle uveden zkratkou „srov.“

¹² Srov. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 62–66.

¹³ Srov. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, s. 20, 85–106.

- příklady použití citací (1. z monografie; 2. z příspěvku v monografii; 3. z článku v tištěné seriálové publikaci, tj. v časopise):
 - ... Podobně jako v Evropě užívali názornou řeč divadla i misionáři v zámoří. „Někdy se divadlo jevílo jako jediná možnost, jak seznámit národy cizích kultur s křesťanským náboženstvím.“¹⁴
 - ... „Těmito prostředky je“ podle Milana Kopeckého „sugestivně vyjadřována tak otřesná a hluboká tragičnost, jakou nepozná česká literatura až do Máchova *Máje*.“¹⁵
 - ... „Pokud život křesťana nedosvědčuje křesťanskou pravdu, že totiž Kristus, Bůh a člověk, zemřel a vstal z mrtvých za nás hříšníky: k čemu je pak kázání a katechismus a všechny teologické knihovny? Křesťanství nechce být pravdivé *samo o sobě*, chce být pravdivé *v nás*.“¹⁶
- parafráze
 - převyprávění části cizího díla vlastními slovy
 - není uvedena v uvozovkách
 - jedná se o nejběžnější způsob odkazování
 - v poznámkovém aparátu je údaj o díle, na které odkazujeme, uveden zkratkou „srov.“
 - příklady použití parafrází:
 - ... Úvodní teze tak prozrazuje souznění Bridelovy básně s typickým rysem novověké spirituality, která se vydává hledat Boha v události vnitřního života člověka,¹⁷ v jeho tíhnutí k absolutnímu naplnění.¹⁸
 - ... Znakem celé Bridelovy básně je užití velmi rozmanitých tropů, lexikálních a syntaktických figur, gradací či libozvučných hříček.¹⁹

¹⁴ FÜLÖP-MILLER, René. *Moc a tajemství jezuitů*. 2. vyd. Praha: Rybka, 2000, s. 497.

¹⁵ KOPECKÝ, Milan. V tomto se světle zatmívám. In BRIDEL, F. *Básnické dílo*. Praha: Torst, 1994, s. 14.

¹⁶ BALTHASAR, Hans Urs von. Ježíš potřebuje svědky. Ale jaké? *MKR Communio*, 2008, č. 2, s. 15.

¹⁷ Srov. MARITAIN, Jacques. *Integrální humanismus*. Řím: Křesťanská akademie, 1967, s. 19–20.

¹⁸ Srov. ČERNÝ, Václav. *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti. (3) Baroko a klasicismus*. Jinočany: H & H, 2005, s. 50–51.

¹⁹ Srov. KOPECKÝ, Milan. V tomto se světle zatmívám. In BRIDEL, F. *Básnické dílo*. Praha: Torst, 1994, s. 13–14; srov. VAŠICA, Josef. *České literární baroko*. 2. vyd. Brno: Atlantis, 1995, s. 35–36.

- Tajemství člověka jako vztahové bytosti spočívá v tom, že je *imago Trinitatis*, obraz Trojice.²⁰ V tomto smyslu Bridelova báseň reprezentuje vlastní jádro křesťanské antropologie.
- Způsob uvádění bibliografických údajů
 - vychází z ČSN ISO 690: 2011
 - upřesněno požadavky instituce, pro kterou je text připravován (Pdf UHK, redakce časopisu atd.)
 - požadavky na tvorbu kvalifikačních prací na UHK, resp. Pdf:
 - <https://www.uhk.cz/cs/pedagogicka-fakulta/pdf/uredni-deska/vnitri-predpisy-a-ridici-akty/ridici-akty/rozhodnuti-dekana/2017/pravidla-zadani-zaverecne-prace-a-jejeho-vypracovani>

2.3.5 Četba odborného textu a písemný záznam

1. *Zhodnocení kontextu:*
Je třeba si povšimnout období a okolností, ve kterých text vznikl. Komu je určen? Na jaké aktuální otázky doby reaguje? Jaké je „výchozí“ stanovisko autora k problému?
2. *Zběžné seznámení s textem jako celkem:*
Jaké má text členění, jednotlivé oddíly atd.?
3. *Vlastní četba a vytvoření konspektu:*
Během četby je třeba si všimnout zásadních výpovědí textu (metoda „síto“). Důležité myšlenky je vhodné si očíslovat a zaznamenat (konspekt). Dále je potřebné uvědomit si vzájemný vztah důležitých myšlenek. Takto je možné rozlišit základní tvrzení textu (co chce text říci) od argumentace (tj. toho, čím je základní tvrzení ověřováno, o co se opírá).
4. *Přesné stanovení problému, kterým se text zabývá:*
Jakou otázku autor řeší?
5. *Stanovení toho, jaké řešení problému text předkládá:*
K jakému závěru autor dochází (jak odpovídá na položené otázky)? Jaké užívá klíčové pojmy?
6. *Stanovení argumentů:*
Jakým způsobem k závěru dochází, jaké předkládá argumenty potvrzující závěr?
7. *Stanovení metody:*
Jakým způsobem je možné předložené argumenty srovnat s argumentací jiných autorů? V čem jsou shodné body a v čem rozdíly? Jakou užívá metodu?
8. *Zhodnocení textu:*
Je řešený problém správně vymezen (co text skutečně řeší a co nikoliv)?
Je předložené řešení (tvrzení textu) možné respektovat?
Je argumentace správná, za jakých podmínek platí?

²⁰ Srov. BALTHASAR, Hans Urs von. K pojmu osoba. *MKR Communio*, 2006, č. 3, s. 240–243.

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Vědecké poznání můžeme charakterizovat jako kritickou a metodickou snahu o poznání vymezené oblasti skutečnosti.

Základní myšlenková osnova odborné práce z jasného vymezení a) předmětu či problému zkoumání, b) teze, jejíž platnost má být prověřena, c) metody, s jejíž pomocí má být tvrzení prověřeno, d) materiálů, které poskytují data potřebná k metodickému prověření teze či hypotézy.

Literatura

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005.

3 Základní vymezení teologie, I.: studium teologie v dějinách a epochy teologického myšlení

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- se přiblížíme k porozumění teologii prostřednictvím jejích proměn v dějinách:
 - a) nejprve budeme sledovat vnější projevy, tj. způsoby studia teologie v průběhu dějin; poté si povšimneme
 - b) hlubší vrstvy rozvoje teologického myšlení a zaměříme se na jeho zvláštní důrazy v různých epochách
- takto se postupně přiblížíme k určujícím rysům celého teologického myšlení a připravíme si tak východiska pro to, abychom se v další kapitole mohli tázat po podstatě teologie, po jejím subjektu i úloze

Pojmy k zapamatování

• episkopium	• univerzitní teologie	• christianizační-sapienciální model
• katechetické a katedrální školy	• kérygma (zvěstování)	• scholastika
• klášterní a kapitulní školy	• gnosticko-sapienciální model	• novoscholastika
		• spásně-dějinný a dialogický model

Úvodní poznámka ke 3. i 4. kapitole o základním vymezení teologie

Výchozí otázka obou kapitol

Co je to teologie? Jaká je její podstata, hlavní zájem, vnitřní struktura, subjekt, úkol?

Tvrzení, které chceme osvětlit

Teologie je promyšlené (reflektované) poznání Trojjediného Boha a jeho díla. Vychází z toho, že Bůh v Ježíši Kristu plně „poznává“ člověka – svobodně se mu sdílí, přetváří jeho bytí a uvádí ho k účasti na svém vlastním životě. Proto je subjektem teologie církev jakožto životní jednota s Kristem.

Metoda – postup, kterým chceme směřovat k odpovědi na otázku

Prostřednictvím fenoménu teologie chceme nechat vyjavit její podstatné rysy, její jádro. Chceme nechat teologii „vyjádřit“ se (prostřednictvím různých vrstev dojít k jádru, příp. k tomu, z čeho vyrůstá).

3.1 Vnější vrstva: studium teologie v dějinách²¹

3.1.1 Křesťanský starověk

a) episcopium:

dům biskupa; vzdělávání navazuje na shromažďování spolupracovníků kolem apoštolů – biskupové jako nástupci apoštolů zpřítomňují apoštolskou autoritu v církevních obcích

b) katechetické školy:

křesťanská nauka v kontextu helénského myšlení → důraz na filozofii; víra zprostředkovává *pravé poznání*; nejvýznamnější školy: alexandrijská (Klement Alexandrijský, Origénes 185–253) a antiochijská (4. stol. – Teodor Mopsuetský, Jan Zlatoústý)

c) katedrální školy:

po konstantinovském obratu, r. 313 (biskupská katedra → katedrála – vzdělání vázáno na biskupský „stolec“)

3.1.2 Středověk

a) klášterní školy:

kláštery jako centra vzdělanosti a christianizace; křesťanská nauka v kontextu christianizace kultury

- Benedikt z Nursie (483–543); cca. 529 – klášter Monte Casino

b) kapitulní školy:

navazují na katedrální školy; kapitula jako sbor kanovníků spolupracujících s biskupem na důležitých úkolech – též vzdělávání (kanovník scholasticus)

²¹ Srov. DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 3–21.

c) univerzity (od 11./12. stol):

vrcholný středověk – rozvoj měst; rozvoj „scholastiky“ – systematické, školské vzdělávání; teologie jako věda;

- např. 1088 – Bologna, konec 11. stol. – Oxford, 1150 – Paříž, počátek 13. stol – Salamanca

3.1.3 Křesťanský novověk

a) tridentská reforma a obnova diecézních seminářů:

teologie v kontextu pastorační praxe – reakce na reformaci

→ tridentský koncil²² – 1545–1563 (3 oddělená zasedání)

- věroučné otázky (konfrontace s protestantismem)
 - kánon Písma
 - normativní hodnota spolu s Písmem i tradice
 - ospravedlnění a milost (člověk nezůstává pasivní)
 - svátosti (např. eucharistie – reálná a podstatná přítomnost Kristova)
 - kněžství (ustanovení Kristem, nezrušitelný charakter)
 - očištec
- obnova církevní disciplíny

b) státní zásah v době osvícenství:

rušení a centralizace diecézních seminářů

c) diecézní semináře ve vazbě na teologické fakulty:

studia v moderní době

²² Srov. Tridentský koncil. Přístup z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tridentský_koncil.

3.2 Vrstva vnitřní dějinnosti: různé epochy teologie²³

3.2.1 Křesťanský starověk

a) apoštolská doba – kerygmatický model (pol. 1. stol):

- kerygma jako hlásání události Kristovy spásné smrti a ospravedlňujícího vzkříšení
- Ježíš je Kristus a Boží Syn, skrze něho se člověk stává Božím dítětem

b) epocha církevních otců (cca do 7. stol) – gnosticko-sapienciální model:

- kontinuita víry a její šíření „do celého světa“ starověku – víra se formuje a formuluje v novém prostředí
- formování teologie v kontextu helénského myšlení – Kristus jako univerzální *Logos*, v něm člověk dochází divinizace (zbožštění)
- vliv kultury Římské říše – vymezení terminologie s pomocí římského práva

3.2.2 Středověk

a) monastická epocha (od 7. do 12. stol.) – kulturotvorně-sapienciální model:

- formování teologie v kontextu christianizace Evropy
- moudrost teologického poznání pomáhá porozumět běhu dějin a smyslu světa – dává orientaci v jeho přetváření
- kultivující a kulturotvorná funkce

b) scholastická epocha – model teologie jako vědy:

- vznik univerzit – teologie jako věda, *scientia*
- rozlišení *sapientia* (moudrost) a *scientia* (věda)
- vědecká metoda – princip kauzality
- zařazení teologie do systému věd
- dva hlavní směry

²³ Srov. KOHUT, Pavel Vojtěch. *Co je spirituální teologie?* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 12n. Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii.* 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 30–66.

- **tomistická tradice**
 - využívá zejména aristotelskou filozofii
 - důraz na racionalitu
 - Tomáš Akvinský (1225–1274)
- **augustinovská tradice**
 - využívá zejména platónskou filozofii
 - důraz na niternost
 - Svatý Bonaventura z Bagnoreggia (1221–1274)

3.2.3 Křesťanský novověk

a) novoscholastická epocha – apologetický model:

- reakce na krizi západního křesťanství, tj. na západní schizma
- nové vnímání světa – ohrožení křesťanského obrazu světa
- hlavním úkol teologie: obrana proti ohrožení novověku
 - Robert Bellarmin (1542–1621)

b) teologie po II. vatikánském koncilu – spásně-dějinný a dialogický model:

- znovuoobjevení biblických a patristických kořenů teologie
- zhodnocení přínosu moderní doby
- pokus o syntézu tradice 1. a 2. tisíciletí

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

K porozumění teologii se můžeme přiblížit prostřednictvím reflexe jejích proměn v dějinách. Nejprve můžeme sledovat její vnější projevy a způsoby studia teologie v průběhu dějin. Poté si lze povšimnout hlubší vrstvy rozvoje teologického myšlení a zaměřit se na zvláštní důrazy v různých epochách.

Literatura

DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 3–21.

KOHUT, Pavel Vojtěch. *Co je spirituální teologie?* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 11–19.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 30–66.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 413–414 (heslo: Teologie).

4 Základní vymezení teologie, II.: Podstata teologie, její struktura, subjekt a úkol

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete rozumět, co znamená, že teologii nazýváme *reflexí víry* a charakterizujeme ji jako *víru ve stavu vědy*.
- Budete obeznámeni s „předmětem“, resp. „hlavním zájmem“ teologie o mystérium věčné trojiční Lásky, jež se v Kristu sdílí člověku.
- Budete rozumět tomu, proč je subjektem teologie církev: na základě jednoty s Kristem, ve kterém se Boží Syn stává člověkem, aby byl do něho člověk „ponořen“ a takto – mocí Ducha Svatého – shromážděn ve společenství Božích dětí.
- Budete obeznámeni s úkolem a vnitřní strukturou teologie.

Pojmy k zapamatování

- teologie
- oikonomie
- reflexe víry – víra ve stavu vědy
- „nový subjekt“ teologie
- pozitivní, doktrinální a praktická teologie

4.1 Pojem teologie²⁴

a) předkřesťanské vnímání pojmu „teologie“:

- mýty jako slova o bozích (podle Platóna, 427-347 př. n. l.)
- první filozofie – nauka o božství jako základu univerza (podle Aristotela, 384–322 př. n. l.)

b) křesťanské vnímání pojmu „teologie“:

- zpočátku ve smyslu pojetí řecké filozofie – pojem není užíván pro křesťanskou nauku

²⁴ Srov. DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 28–34.

- kapadočtí otcové (4. stol.) – rozlišování pojmu „theologia“-nauka o Nejsvětější Trojici a „oikonomia“- nauka o Božím jednání vůči světu a člověku
- obecné užití pojmu „teologie“ pro křesťanskou nauku teprve ve vrcholném středověku

4.2 Podstata teologie: víra ve stavu vědy²⁵

a) víra v Ježíše Krista jako východisko teologie:

- víra se zakládá na tom, že Bůh sdílí člověku sám sebe v osobě Ježíše jako věčného Syna
- člověk tak dochází k existenciální účasti na vnitřním životě Božím – odtud pramení každé teologické poznání

b) reflexivní charakter teologie:

- specifickým rysem teologie je to, že víru racionálně reflektuje → teologie jako reflexe víry
- reflexe víry se snaží o ucelenost a o metodické zpracování → teologie má podobu vědy

c) shrnutí:

- teologie jako reflexe víry, resp. „víra ve stavu vědy“

4.3 Hlavní „zájem“ teologie²⁶

a) otázka vhodné terminologie:

- existenciální a vztahová povaha víry – namísto termínu „předmět“ lze preferovat pojem „zájem“ teologie

b) předpoklad teologie – zájem Boha o člověka:

- Bůh sám se svobodně dává člověku poznat, sdílí mu *sám sebe* v díle spásy – spása znamená život ve společenství s Bohem, účast na Božím tajemství

c) zájem teologie – odpověď na Boží sebesdílení:

²⁵ Srov. DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 41.

²⁶ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 20nn.

- Trojjediný Bůh a to, jak se sdílí člověku
 - uplatňování tohoto zájmu na základě rozdílných kulturních, filozofických a historických východisek → legitimní pluralita teologie

4.4 „Nový“ subjekt teologie²⁷

- teologie jako akt víry – skrze odpověď víry je člověk *přetvořen* ke společenství s Kristem (trvalému spojení s ním, účasti na jeho bytí)
- teologie možná jen „v“ Kristu, z jeho pozice poznává člověk Boha jako Otce – nikdo nemůže teologicky pracovat pouze „sám za sebe“ – samotná povaha teologie vylučuje její privátní uskutečňování
- spojení s Kristem se projevuje v novém „my“ mezi lidmi, tj. ve společenství církve
- závěr: církev jako jediný subjekt teologie, protože je místem spočinutí člověka v Kristu

4.5 Úkol teologie

- služba víře – lepší oslava Boha, lepší služba lidem
- víra není možná bez rozumu – teologie posiluje propojení víry s rozumem
- hierarchie pravd – teologie pomáhá víře v rozlišování podstatného
- teologická inovace – teologie přispívá k prohlubování víry v dějinách a k obraně před tendencí k fundamentalizmu

4.6 Vnitřní struktura teologie²⁸

- vychází z hlavního zájmu teologie
 - jednotlivé části teologie vycházejí z různých hledisek tohoto zájmu (části se dále mohou dělit na disciplíny a disciplíny na traktáty či pojednání)

4.6.1 Základní předpoklady teologického poznání

jak je vůbec možné dosáhnout teologického poznání – rozum, lidská existence a její cesta k víře

- fundamentální teologie

²⁷ Srov. RATZINGER, Joseph. *Wesen und Auftrag der Theologie. Versuche zu ihrer Ortsbestimmung im Disput der Gegenwart*. 1. Aufl. Einsiedeln; Freiburg im Breisgau: Johannes, 1993, s. 43–48.

²⁸ Srov. KOHUT, Pavel Vojtěch. *Co je spirituální teologie?* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 64n.

4.6.2 Pozitivní teologie – studium pramenů

- biblické vědy
- církevní dějiny
- patrologie a patristika

4.6.3 Doktrinální teologie

shrnutí nauky o Bohu a jeho spásném díle do logických celků – systematická reflexe jednotlivých tajemství víry, jejich významu pro život morální a duchovní a pro křesťanský kult:

a) systematická (dogmatická) teologie

- teologie Božího zjevení
- nauka o Nejsvětější Trojici
- christologie a soteriologie (nauka o Kristu a o spáse)
- pneumatologie (nauka o Duchu svatém)
- nauka o stvoření
- teologická antropologie (teologická nauka o člověku)
- nauka o milosti
- ekleziologie (nauka o církvi)
- sakramentální teologie (nauka o svátostech)
- mariologie (nauka o Matce Ježíšově)
- eschatologie (nauka o posledním naplnění spásy)

b) teologická etika (morální teologie)

c) spirituální teologie

d) liturgika

4.6.4 Disciplinárně-praktická teologie – aplikace do konkrétních oblastí života církve

- praktická teologie (teologie pastorační, plánování, homiletická a katechetická pastorační, liturgická pastorační, sociální, charitativní etc.)
- církevní právo

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Teologii nazýváme reflexí víry a charakterizujeme ji jako víru ve stavu vědy. Jejím „předmětem“, resp. „hlavním zájmem“ je mystérium věčné trojiční Lásky, jež se v Kristu sdílí člověku. Církev je subjektem teologie základě jednoty lidí s Kristem: Boží Syn se stává člověkem, aby byl do něho člověk „ponořen“ a takto – mocí Ducha Svatého – shromážděn ve společenství Božích dětí.

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Teologie. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 368–376.

DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 28–34.

KOHUT, Pavel Vojtěch. *Co je spirituální teologie?* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 61–96.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 20nn, 67n.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s 411–412.

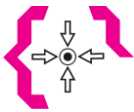
RATZINGER, Joseph. *Wesen und Auftrag der Theologie. Versuche zu ihrer Ortsbestimmung im Disput der Gegenwart*. 1. Aufl. Einsiedeln; Freiburg im Breisgau: Johannes, 1993, s. 37–85. (2. Kapitel: Wesen und Gestalt der Theologie)

Salve. Revue pro teologii a duchovní život, 2007, č. 4; téma čísla: Co je teologie?

články viz: <https://salve.op.cz/archiv/co-je-teologie-407>

5 Boží zjevení – základní předpoklad a rámec teologického poznání

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete schopni reflektovat, že základní rámec umožňující každé teologické poznání je dán tím, že Bůh Otec své věčné sebedarování Synu svobodně a zdarma obrací také k člověku (a takto lidem svobodně a zdarma otevírá společenství své věčné vzájemnosti se Synem, tj. společenství Ducha svatého). Tak jsou lidé v Duchu svatém přičleněni ke vtělenému Synu a skrze něho, s ním a v něm se účastní na jeho synovské komunikaci s Otcem.
- Budete vědět, že zmíněné sebesdílení Trojjediného Boha lidem a uvedení lidí k účasti na trojičním životě nazýváme Božím zjevením.
- Budete si vědomi, že Boží zjevení se uskutečňuje v dějinách spásy, které vrcholí v Ježíši Kristu.
- Budete seznámeni s tím, že směřování dějin spásy k jejich naplnění nazýváme ekonomii spásy.

Pojmy k zapamatování

• Boží zjevení – komunikace a communio	• ekonomie spásy	• communio Otce a Syna v Duchu svatém – základ komunikace Boží lásky člověku
• dějiny spásy	• Ježíš Kristus – vrchol Božího zjevení	

Výchozí otázka všech následujících kapitol

V čem spočívá teologické poznání, co je jeho základem, co umožňuje jeho realizaci v čase, jaké jsou jeho prameny?

Základní tvrzení následujících kapitol

- *Teologické poznání je založeno na tom, že se Trojjediný Bůh sdílí člověku a dává mu účast na svém vnitřním životě. Tuto skutečnost nazýváme Božím zjevením.*
- *Trvalá přítomnost Božího zjevení v církvi je umožněna Kristovým sebevydáním v Duchu svatém, které je stále přítomné v církvi. Tuto skutečnost nazýváme posvátnou nebo též apoštolskou tradicí.*

- *Jednotlivými* prameny teologického poznání jsou v první řadě Písmo svaté (*konstitutivní pramen*), dále nauka církevních otců, *svědectví* církevních tradicí a magisteria (*interpretační prameny*).
- *Teologické poznání* je přitom umožněno na základě principů *podobnosti jednotlivých tajemství víry s přirozenou skutečností* (analogie jsoucna) a na základě jejich *vzájemné propojenosti* (analogie víry).

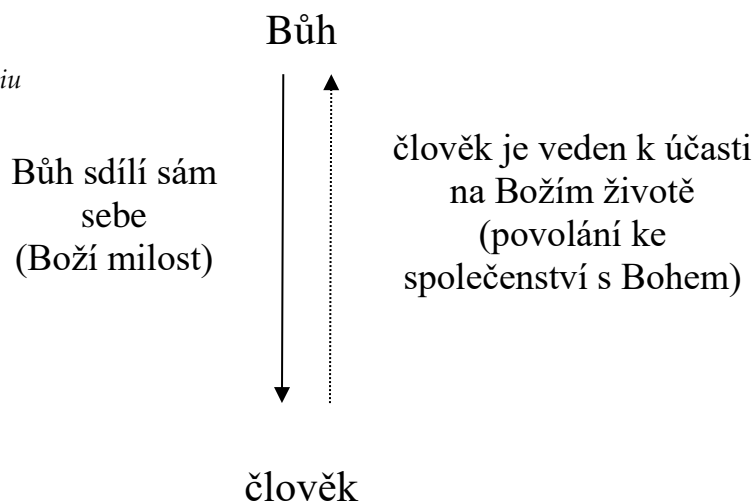
→ ***V této kapitole reflektujeme Boží zjevení jako předpoklad teologického poznání²⁹***

5.1 Boží zjevení jako komunikace směřující ke communiu³⁰

- svobodná komunikace Boha s člověkem → působí komunikaci člověka s Bohem
- má osobní a bytostní ráz – Bůh svobodně sdílí člověku *sám sebe*, člověk se tak *celým svým bytím* účastní na Božím životě
- působí „společenství“ člověka s Bohem (*communio* – vzájemná jednota)
 - biblický význam slova „poznání“ (spojení v jednotě, pouto lásky) – Bůh „poznává“ člověka → člověk tak poznává Boha (Gal 4,9a)

schéma 1:

komunikace ke communiu

²⁹ Srov. BEINERT, Wolfgang. Zjevení. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 448–451. Srov. DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 63–87.

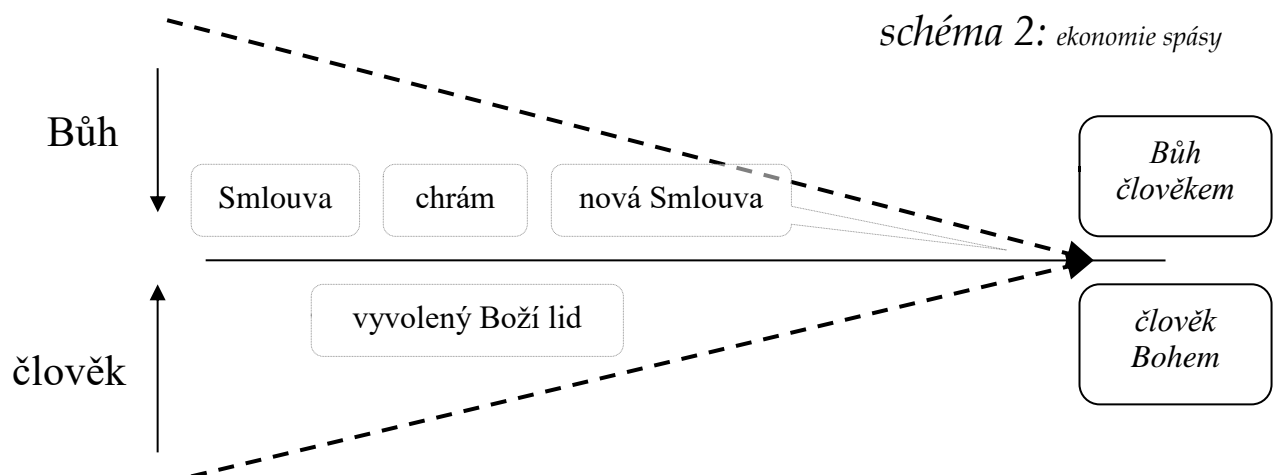
³⁰ Srov. GUARDINI, Romano. *Svět a osoba*. Svitavy: Trinitas, 2005, s. 34–37.

5.2 Dějiny spásy – místo uskutečnění Božího zjevení

- komunikace Boha s člověkem působí „novou realitu“ v dějinách člověka – není pouhou informací, ale tvůrčím aktem (Boží slovo působí, co říká)
 - např. Smlouva ustavuje Izrael jako Boží lid → nový způsob existence
- Boží zjevení jako událost – přetváří dějiny světa a člověka v „dějiny spásy“

5.3 Ekonomie spásy – řád dějin spásy³¹

- „oikonomia“ jako domácí řád, domácí správa („oikos“ - dům; „nomos“ – zákon, řád, správa)
- ekonomie spásy jako řád dějin spásy – směřování dějin spásy k jejich naplnění
- postupné naplňování Božího zjevení (srov. *Katechismus katolické církve*, 53) – Bůh se stále více sdílí člověku („zabydluje“ se mezi lidmi) a člověk dochází stále většího sjednocení s Bohem – např. gradace smlouvy ve SZ (smlouva vepsaná do desek Zákona → zaslíbení nové smlouvy vepsané do srdce člověka)
- formulace sv. Ireneje z Lyonu (140/160-202) – Bůh si stále více „zvykal“ na člověka a člověk na Boha

³¹ Srov. Irenej z Lyonu. *Adversus haereses*, 3, 20, 2. Citováno z: *Katechismus katolické církve*, 53.

5.4 Ježíš Kristus – vrchol Božího zjevení

- v Ježíši Kristu Bůh vrcholně komunikuje s člověkem
 - Bůh plně sdílí člověku sám sebe → sám se sám stává člověkem
- v Ježíši Kristu člověk vrcholně komunikuje s Bohem
 - člověk je uveden do plného společenství s Bohem → ve spojení s Kristem žije Božím životem

Schéma 3

5.5 Vnitrobožská komunikace jako základ komunikace Boha a člověka³²

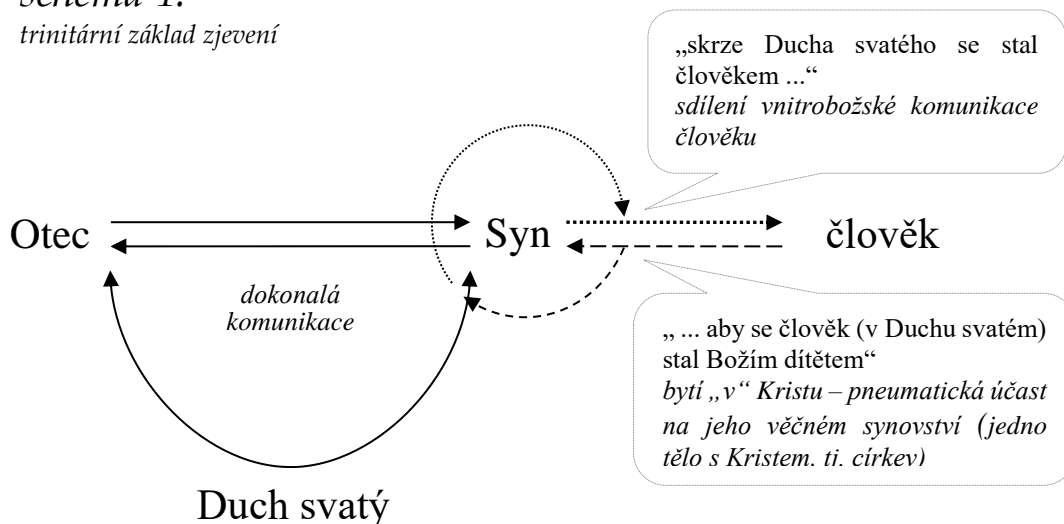
- Ježíš Kristus je věčný Syn – bytostně komunikuje s Otcem, sám „je“ komunikací s Otcem (a Otec bytostně komunikuje se Synem, sám „je“ dokonalou komunikací se Synem – je jeho *Plozením*; vzájemností jejich komunikace „je“ Duch svatý)
 - Syn je věčným přijímáním Otcova dokonalého sebedarování
 - Otec je věčným sebedarováním Synu

³² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Nejsvětější Trojice jako předpoklad i forma Božího slova k člověku. In *O Božím slově. Sborník z teologické konference*. HOJDA, J. (ed.). Svitavy: Trinitas, 2007. s. 51–67. Srov. GUARDINI, Romano. *Svět a osoba*. Svitavy: Trinitas, 2005, s. 133n.

- Duch svatý je *věčným aktem vzájemnosti* Otce a Syna, jejich věčným spolu-bytím
- člověk je do této komunikace uveden – *účastní se* tak vnitřního Božího života:
 - v Kristu jako věčném Synu (*přijímajícím* Otcovo věčné sebedarování) je i každý člověk plně *přijat*
 - Syn se pro něho stává člověkem, plně přijímá jeho lidství a nese spolu s ním a v sobě i jeho příběh (takže na sebe bere i jeho hřích a smrt)
 - člověk se spolu s Kristem bytostně vztahuje k Otci, žije „z“ něho a „v“ něm – stává se Božím dítětem
 - člověk ve spolu s Otcem spočívá „v“ Synu – je „jedno tělo“ s Kristem, spočívá „v“ něm
 - člověk spolu s Otcem a Synem žije „v“ Duchu svatém – Duch Boží je novým „prostorem“ či „atmosférou“ jeho života

schéma 4:

trinitární základ zjevení

Pozn.: Jiné schematické vyjádření trinitárního základu spásné ekonomie poskytuje schéma č. 1 v monografii: POSPÍŠIL, Ctirad V. *Jako v nebi, tak i na zemi. Náčrt trinitární teologie*. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 30.

5.6 Shrnující formulace toho, co je Boží zjevení

- TROJEDINÝ BŮH SDÍLÍ SÁM SEBE ČLOVĚKU A PŘIVÁDÍ HO K ÚČASTI NA SVÉM VNITŘNÍM ŽIVOTĚ

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Základní rámec umožňující každé teologické poznání je dán tím, že Bůh Otec své věčné sebedarování Synu svobodně a zdarma obrací také k člověku; takto lidem svobodně a zdarma otevírá společenství své věčné vzájemnosti se Synem, tj. společenství Ducha svatého. Tak jsou lidé v Duchu svatém přičleněni ke vtělenému Synu a skrze něho, s ním a v něm se účastní na jeho synovské komunikaci s Otcem.

Zmíněné sebedílení Trojjediného Boha lidem a uvedení lidí k účasti na trojičným životě nazýváme Božím zjevením. Boží zjevení se uskutečňuje v dějinách spásy, které vrcholí v Ježíši Kristu. Směřování dějin spásy k jejich naplnění nazýváme ekonomii spásy.

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Zjevení. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 448–451.

DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 63–8

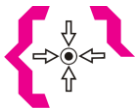

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Nejsvětější Trojice jako předpoklad i forma Božího slova k člověku. In *O Božím slově. Sborník z teologické konference*. HOJDA, J. (ed.). Svitavy: Trinitas, 2007.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 475–479 (heslo: Zjevení).

6 Posvátná či apoštolská tradice jako výraz Božího zjevení a jako jeho zpřítomnění uprostřed církve

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete seznámeni s významem pojmu posvátná či apoštolská tradice.
- Budete si vědomi, že se jedná o Boží dílo, resp. o přítomnost Kristova vydání v Duchu svatém.
- Budete si vědomi, že toto Boží dílo v Kristu konstituuje církev a zakládá společenství uskutečňované napříč dějinami církve. Budete si též vědomi, že se toto společenství uskutečňuje jako nadpřirozená jednota ve vzájemné odlišnosti (odkázanosti).
- Budete umět odlišit posvátnou tradici (jako dílo Boží) od kulturně-historických forem jejího uskutečňování.

Pojmy k zapamatování

• tradice – předávání	• sjednocení Krista s církví: základ jednoty posv. tradice	• posvátná tradice jako součást zjevení
• posvátná tradice – předávání zjevení jako trvalé sebevydání Krista v Duchu	• odlišnost Krista a církve: základ odkázanosti v církvi	• tradice jako začlenění člověka do sdílení Trojice v Kristu

6.1 Vysvětlení pojmu posvátná, resp. apoštolská tradice

- „tradice“ (ze slova *tradere*) – předávání, podání
- „posvátná“ – označuje to, že se jedná o dílo Boží, ve kterém je zjevení (sdílení trojiční lásky člověku) přítomno v církvi
- „apoštolská“ – proces, který je *garantován* prostřednictvím apoštolského úřadu (předvelikonoční původ v posvátné instituci Dvanácti → znamení Kristovy plnosti uprostřed společenství učedníků a rodící se církve)

6.2 Možné definice a jejich zdůvodnění

- Předávání nadpřirozeného života v církvi
- Trvalé *sebevydání* Krista v Duchu svatém – konstituuje církev a trvá tak v čase (srov. *Katechismus katolické církve*, 79):
 - skrze činnost církve je přítomen Kristus ve své plnosti

- na tom se podílejí všichni pokřtění („ponoření“ do Krista)
- zvláštním způsobem garantuje Kristovu přítomnost apoštolský úřad (znamení eschatologické plnosti církevního společenství)

6.3 Poslední základ apoštolské tradice – vzájemné sebevydání osob Nejsvětější Trojice

→ na základě trojiční lásky (vzájemného sebevydání božských osob) Kristus jako vtělený Syn *vydává* sebe v Duchu svatém člověku

→ na základě Kristova sebevydání lidem je v moci Ducha celé Boží zjevení přítomno v církvi

→ to vše směřuje k tomu, aby lidé byli uvedeni k účasti na věčném vydání lásky Otce a Syna v Duchu svatém

- posvátná tradice je tedy **předáváním** Božího zjevení na základě **sebevydání** Božího skrze Krista v Duchu svatém

6.4 Auditus fidei (sluch víry) a intellectus fidei (intelekt víry) jako hlavní momenty poznání posvátné či apoštolské tradice

6.4.1 Auditus fidei – sluch víry

→ **přijímáme apoštolskou tradici – nasloucháme pramenům, ve kterých je apoštolská tradice přítomná**

- naslouchání víry **Písmu**
- naslouchání **církevním tradicím** (a zvláště těm, které svědčí o počátcích církve a jejího života, tj. **církevním otcům**)
- naslouchání **magisteriu** (učitelskému úřadu církve)

6.4.2 Intellectus fidei – intelekt víry

→ **aktivně se účastníme na apoštolské tradici – rozvíjíme porozumění Božímu zjevení a předáváme jej dále**

- **analogie jsoucna**
 - tajemstvím víry rozumíme **na základě jejich podobnosti s přirozenou skutečností** (př. Boží láska – podobnost s láskou lidskou)
- **analogie víry**

- poznáváme jednotlivá tajemství víry na základě jejich **vzájemného propojení** (organické propojení)
- poznáváme jednotlivá tajemství víry na základě jejich **souvislosti s centrálním tajemstvím Trojice** (hierarchické propojení pravd víry)

Úloha pro studenty I

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Úloha pro studenty II

- Prostudujte si následující článek a vytvořte jeho myšlenkovou osnovu, ve které se budete snažit postihnout hlavní výpovědi textu a jejich vzájemnou souvislost:
 - HOJDA, Jan. Posvátná tradice jako jednota v odlišnosti. Mezinárodní katolická revue Communio, 2017, roč. 21, č. 3, s. 51–63.

Poznámka

V poznámce jsou různé méně důležité nebo upřesňující informace.

- **Písemný záznam článku "Posvátná tradice jako jednota v odlišnosti" je vhodné vypracovat vlastnoručně** (samostatně ho zpracovat je přímo nutné). Odevzdat kopii tohoto záznamu je možné v rámci kurzu v Moodle.
 - Pokud by se vám nedařilo postihnout ucelenou myšlenkovou osnovu článku, vytvořte jiný **písemný záznam, který dokládá, že jste se s textem odvážně "utkali"** a že jste jeho obsah samostatně promýšlely. (Může se jednat o stručné konspekty a výpisky, sken vlastnoručních poznámek, krátkou reflexi nad obsahem textu apod. Nesmí se však jednat o kopii nebo přepracování poznámek či výpisků někoho jiného. Kopírování výpisků od kolegů nedává žádný smysl,

záznam slouží primárně studentům, aby v nich problematika textu "ožila").

Souhrn

Posvátná či apoštolská tradice je trvalou přítomností Kristova vydání v Duchu svatém. Zmíněné Boží dílo naplněné v Kristu konstituuje církev a zakládá společenství uskutečňované napříč dějinami církve. Toto společenství se uskutečňuje jako nadpřirozená jednota ve vzájemné odlišnosti (odkázanosti). Posvátnou tradici (jako dílo Boží) je třeba odlišovat od různých kulturně-historických forem jejího uskutečňování, které můžeme nazývat tradicemi ekleziálními.

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Tradice. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 392–395.

DULLES, Avery. Autentická a neautentická tradice. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 32–39.

přístup on-line z: <http://mkrcommunio.cz/archiv/plne-texty/123-avery-dulles-autenticka-a-neautenticka-tradice>

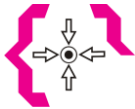
KÖRNER, Bernhard. Mezi archivem a živou pamětí: k vývoji pojmu Tradice. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 21–31.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 74–81.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 423–425 (heslo: Tradice).

7 **Auditus fidei, I: Písmo svaté jako základní vyjádření posvátné–apoštolské tradice a ekleziální tradice jako způsoby jejího zpřítomnění**

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete obeznámeni se vztahem Písma sv. k Božímu zjevení a posvátné–apoštolské tradici.
- Budete vědět, že Písmo nelze bezesbytku identifikovat s dílem Božího sebesdílení v Kristu, že je však jeho součástí a výrazem.
- Budete obeznámeni s tím, že Písmo je zvláštním výrazem posvátné tradice, tj. trvalé přítomnosti Krista v Duchu svatém uprostřed církve.
- Zároveň budete seznámeni s tím, že jednotlivé ekleziální (církvní) tradice jsou kulturně a historicky podmíněným zpřítomněním posvátné tradice; pro svou podmíněnost je třeba je neustále reformovat (ecclesia semper reformanda) a kritériem jejich věrnosti je Písmo svaté (jsou „pod Božím slovem“)

Pojmy k zapamatování

- Písmo svaté
- Biblická inspirace
- přesažnost zjevení (vůči slovům Bible)
- výraz posvátné tradice
- ekleziální tradice a jejich pluralita
- kritéria autenticity

7.1 Písmo svaté – závazné (sebe-)vyjádření Božího zjevení a jedinečný projev posvátné–apoštolské tradice³³

7.1.1 Písmo svaté – slovo Boží a lidské

- v lidských slovech vyjadřuje slova Boží – zvláštní znamení přítomnosti Krista jako živého Slova (srov. Jan 1,1 –18)

³³ Srov. BEINERT, Wolfgang. Písmo svaté. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1994, s. 251–254. Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Nejsvětější Trojice jako předpoklad i forma Božího slova k člověku. In *O Božím slově. Sborník z teologické konference*. HOJDA, J. (ed.). Svitavy: Trinitas, 2007. s. 51–67.

- svědectví Písma je inspirované Duchem svatým
- autorem Písma je Bůh i člověk

7.1.2 Vztah Písma k Božímu zjevení

- Boží zjevení je děním, ve kterém se Trojjediný sdílí člověku a pozvedá ho k účasti na svém vlastním životě
 - Písmo je *závazným svědectvím* o Božím zjevení
 - Písmo je *součástí* Božího zjevení
- Písmo *obsahuje* poklad Božího zjevení, ale samo o sobě není plností zjevení
 - ← Boží zjevení není *knihou*, ale *vyjadřuje se* ve slovech Bible
 - ← Písmo je Božím slovem, ale samo není věčným Slovem – člověk se při čtení Písma setkává s věčným Slovem pouze tehdy, pokud tak činí v Duchu svatém (tedy v rámci apoštolské tradice)

7.1.3 Vztah Písma a apoštolské–posvátné tradice

- Písmo jako celek (kánon) vzniká díky plné přítomnosti Krista v Duchu svatém uprostřed církve → **vychází z apoštolské–posvátné tradice**
- Písmo je však **uceleným a trvale platným vyjádřením** apoštolské–posvátné tradice
 - Boží zjevení je vyjádřeno a plně uskutečněno v Kristu jako vtěleném Božím Slově – analogicky i apoštolská–posvátná tradice (přítomnost zjevení) nachází své ucelené vyjádření a zvláštní uskutečnění v Písmu (zvláštní forma přítomnosti Božího slova)
- Písmu čtenému v rámci apoštolské tradice, tj. Božímu slovu, jsou **podřízeny tradice ekleziální**
- proto je Písmo **konstitutivním pramenem** teologického poznání

7.2 *Jednotlivé ekleziální tradice – způsoby zpřítomnění apoštolské–posvátné tradice*³⁴

7.2.1 Přesažnost apoštolské–posvátné tradice

- věcně **totožná s nadpřirozenou událostí církve** (je *dílem Krista v Duchu svatém*)
 - jako taková **nepodléhá dějinným a kulturním determinacím**
- uskutečňuje se **mnoha různými způsoby** – vstupuje **do různých podmínek dějin a kultury**
- různé **způsoby jejího zpřítomnění v konkrétních kulturních a dějinných podmínkách**:
 - jednotlivé **ekleziální tradice** (→ pluralita ekleziálních tradic)

7.2.2 Jednotlivé ekleziální tradice

- poskytují **konkrétní vyjádření posvátné–apoštolské tradici** (srov. *Katechismus katolické církve*, 83)
- posvátná–apoštolská tradice je **v nich přítomná a je jejich normou**
 - př. svátost Eucharistie je obsahem apoštolské tradice – kulturně a historicky ovlivněné způsoby jejího slavení jsou však již obsahem ekleziálních tradic
- umožňují posvátné–apoštolské tradici **její přítomnost v konkrétních podmínkách**
 - ← ale **nevyčerpávají zcela celou její hloubku**
- potřebují **neustálou reformu**
 - např. nelze reformovat Eucharistii jako část apoštolské tradice, ale způsoby jejího slavení
- jejich autenticita se poměřuje tím, **jak odpovídají apoštolské tradici**

³⁴ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 74nn.

- jako pramen teologického poznání mají **interpretační hodnotu: pomáhají vykládat, co je obsahem apoštolské tradice**

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Písmo nelze bezesbytku identifikovat s dílem Božího sebesdílení v Kristu, je však jeho součástí a výrazem. Písmo je zvláštním výrazem posvátné tradice, tj. trvalé přítomnosti Krista v Duchu svatém uprostřed církve. Jednotlivé ekleziální (církvní) tradice jsou kulturně a historicky podmíněným zpřítomněním posvátné tradice; pro jejich podmíněnost je třeba je neustále reformovat (*ecclesia semper reformanda*) a kritériem jejich věrnosti je Písmo svaté (jsou „pod Božím slovem“)

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Písmo svaté. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 251–254.

DULLES, Avery. Autentická a neautentická tradice. *Mezinárodní katolická revue Communio*, 2017, roč. 21, č. 3, s. 32–39.

přístup on-line z: <http://mkrcommunio.cz/archiv/plne-texty/123-avery-dulles-autenticka-a-neautenticka-tradice>

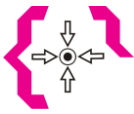
POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 81–85 (Písmo sv.), s. 74–81 (ekleziální tradice).

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. Nejsvětější Trojice jako předpoklad i forma Božího slova k člověku. In *O Božím slově. Sborník z teologické konference*. HOJDA, J. (ed.). Svitavy: Trinitas, 2007. s. 51–67.

8 Auditus fidei, II: Církevní otcové – privilegovaní svědkové posvátné–apoštolské tradice

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete si vědomi obecných úkolů patristiky, ke kterým patří:
 - a) objasnění kontinuity víry na základě trvání Kristova díla v Duchu svatém uprostřed církve,
 - b) objasnění garance víry díky věrnosti apoštolské nauce a díky trvání apoštolské služby v církvi (apoštolská posloupnost)
 - c) formulování základního vyznání víry
 - d) a inkulturace víry zejména do prostředí helénského myšlení.
- Budete seznámeni s kritérii příslušnosti k církevním otcům (kromě příslušnosti ke staré církvi k nim patří pravověrnost, svatost života a církevní uznání). Seznámíte se dále s paradigmatickým významem jejich teologie a s jednotlivými etapami patristiky.

Pojmy k zapamatování

• kontinuita víry	• svědkové apoštolské tradice	• apoštolští otcové
• garance víry	• biblický rozměr teologie a její sepjetí se životem z víry	• apologeté
• inkulturace víry		• systematizace víry
• formulování základního vyznání víry		• teologické školy
		• vrcholná patristika
- **období** církevních otců či jejich teologie, tj. patristiky – tzv. „**stará církev**“ – cca do 7.-8. stol.

8.1 Obecné úkoly patristiky

8.1.1 Kontinuita víry

- zajištěna trváním Kristova spásného díla v církvi, přítomností Kristova tajemství v Duchu svatém:
 - sakramentální přítomnost
 - přítomnost prostřednictvím Písma sv.
 - jednota církevního společenství jako znamení přítomnosti Pána

8.1.2 Garance víry

- garance (záruka) plnosti Kristova spásného díla v církvi:
 - zachovávání apoštolské nauky a její věrný výklad (Krédo, kánon Písma, bohoslužebný řád, řád života obcí)
 - trvání apoštolského úřadu díky apoštolské posloupnosti – biskupové jako nástupci apoštolů

8.1.3 Formulování víry

- vymezení nauky víry proti herezím a schizmatům
- starobylá Kréda (Vyznání víry)
- vyhlášení koncilů – hlavní christologická a trinitární dogmata

8.1.4 inkulturace víry

- vstoupení do helénské kultury a do prostředí Římské říše:
 - vztah k řeckému myšlení a filozofii – formulování víry pomocí řeckého myšlení (větší univerzalita, nebezpečí potlačení dějinnosti víry; př. pojmy *podstata, přirozenost, osoba*)
 - vztah k římské kultuře – šíření víry v kulturním prostředí Římské říše (vliv římského práva na přesné stanovení řádu života církve, svátostí atd.)

8.2 Kritéria příslušnosti k církevním otcům³⁵

- příslušnost ke staré církvi
 - na rozdíl od církevních učitelů, např. Tomáše Akvinského
- pravověrnost
 - důležití autoři s některými spornými body nauky (Origénes, Tertulián) někdy označováni jako „církevní spisovatelé“, někdy s ohledem na jejich pravověrné spisy jako církevní otcové
- svatost života
- církevní uznání

8.3 Význam církevních otců

8.3.1 Privilegovaní svědkové apoštolské tradice

- svědkové víry z období formulování základů nauky

³⁵ Srov. BEINERT, Wolfgang. Teologové. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 377.

- christologická a trinitární nauka
- milost a posvěcení člověka
- svátosti
- církev a její struktura

8.3.2 Paradigmatický (vzorový) charakter teologie

- učitelé **výkladu a komentování Písma**
- učitelé **sepjetí teologie s životem církve** a se spiritualitou
- učitelé inkulturace – **schopnost vyjádřit víru jazykem kultury a přitom neomezit živé tajemství víry** (narozdíl od heterodoxie)
- tvoří jen jednu, byť privilegovanou, etapu předávání víry – nauka je kulturně a dějinně podmíněna (např. vliv platónské filozofie → podceňování tělesnosti)
- jako pramen teologického poznání **má patristika „interpretační“ hodnotu** – pomáhá vykládat, co je obsahem apoštolské tradice
 - v čem jsou církevní otcové „zajedno“ – je považováno za obsah apoštolské tradice

8.4 Členění patristiky³⁶

8.4.1 Apoštolští otcové (přelom 1. a 2. stol.): „Vnitřní garance víry“:

- představitelé či významná díla:
 - Klement Římský – 1. list do Korinta
 - Ignác Antiochijský – 7 listů církevním obcím
 - Polykarp ze Smyrny
 - Hermův Pastýř
 - Didaché (Učení dvanácti apoštolů)
- požadavek:
 - propojení židovskokřesťanské a helénskokřesťanské tradice (otázka věrnosti počátku a garance víry)
- řešení:
 - důsledná orientace na oslaveného Krista – ten je duchovně přítomen v církvi

³⁶ Srov. BEINERT, Wolfgang. Teologie. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 371n.

- ⇒ církev není pozemskou entitou (ve světě je „paraoikein“, tj. mimo domov) – je reprezentací nebeského sjednocení s Bohem
- ⇒ církev není vázána jen na židovství, ale integruje i prvky helénského světa (SZ je *zaslíbením* naplněným v Kristu a církvi → Písmo je čteno alegoricky)
- zvláštní garancí Kristovy přítomnosti je církevní úřad – trvání apoštolské autority (Bůh poslal Krista → Kristus apoštoly → přeneseno na episkopy a presbytery); třístupňové členění úřadu (episkopos – biskup; presbyter, později též sacerdos – kněz; diákon – jáhen)
- důležitost svornosti a jednoty církevního společenství

8.4.2 Apologeté (2. stol.): „Vnitřní rozumnost víry“:

- představitelé či významná díla:
 - Justin a další (Aristides, Tatián, List Diognetův)
- požadavek:
 - obhajoba víry proti obviněním pohanského světa
 - intelektuální obviňování – víra je nerozumná, odporuje filozofii
 - morální obviňování (př. eucharistická hostina vnímána okolím jako kanibalismus)
- řešení:
 - víra naplňuje lidskou moudrost – vnitřní logika víry neprotiřečí lidské moudrosti
 - Ježíš je *univerzální Logos*, lidská moudrost tvoří *semena* Slova (sv. Justin) → Boží moudrost je zasetá v různých filozofiích (filozofický pojem *logos*, tj. smysl, řád určující kosmos nachází svůj cíl v Kristu)
 - víra neodporuje rozumu – lze ji racionálně reflektovat

8.4.3 Otcové 2. a 3. stol.: „Vnitřní jednota víry“:

- představitelé a jejich dílo:
 - Irenej z Lyonu – *Adversus haereses*
 - Tertulián
 - Hippolyt
 - Origenes a Klement Alexandrijský (katechetická škola v Alexandrii)

- požadavek:
 - vyrovnání se s herezemi (ohrožení víry na základě izolovaného zdůraznění pouze některých aspektů)
 - gnóze (zdůraznění duchovnosti a zasvěcení na úkor tělesnosti a hodnoty stvoření – odmítání SZ; dualismus; stvoření jako úpadek do hmoty)
 - montanismus
 - chiliasmus
- řešení:
 - systematizace víry – víra tvoří jediný celek, vychází z jednoty stvořitelského a spásného díla Božího
 - jednota stvoření a spásy, SZ a NZ, tělesnosti a duchovnosti člověka
 - jednota všech tajemství víry pramení z jednoty Boží – tajemství Trojice jako centrální tajemství víry:
 - Otec *tvoří* svět v Synu mocí Ducha – člověk jako obraz Boží → směřuje k sjednocení s Bohem
 - Otec *působí spásu* tak, že mocí Ducha vše „rekapituluje“ (obnovuje, naplňuje, shromažďuje) v Kristu – člověk spodobně se Synem, sjednocen s ním v Duchu svatém (vztah Krista a církve naplňuje vztah Adama a Evy atd.)
 - církev jako „nevěsta“ a „tělo“ Krista – jednota se vzkříšeným Synem naplňuje i lidskou tělesnost v Bohu → církev má též viditelnou dimenzi (úřad, svátosti, Písmo)

8.4.4 Velké teologické školy (3. a 4. stol.): „Centrální témata nauky“:

- přehled škol a jejich představitelů:
 - Alexandrijská škola – Atanáš, Cyril Alexandrijský
 - Antiochijská škola – Teodor z Mopsuentia, Cyril Jeruzalémský, Jan Zlatoústý
 - Kapadočtí otcové – Basil Veliký, Řehoř Naziánský, Řehoř Nysenský
- požadavek:
 - řešení christologických a trinitárních sporů
- řešení:
 - zdůvodnění Kristova božství i lidství na základě soteriologického pravidla „Bůh se stal člověkem, aby se člověk stal Božím“ (zejména Atanáš)

- pravé Kristovo lidství (zejména Antiochie) → možnost lidí sjednotit se s ním
- vazba Kristova lidství na jeho božství (zejména Alexandrie) → možnost lidí účastnit se na jeho věčném synovství
- zdůvodnění božství Ducha svatého (zejména Basil)
 - uctíván od počátku spolu s Otcem a Synem
 - křesťanský život jako život v Duchu – jen pokud je Duch božskou osobou, účastníme se na Božím životě
- trinitární terminologie (zejména kapadočtí) – tři hypostáze a jedna podstata (úsia)

8.4.5 Vrcholná patristika (4. a 5. stol.): „Formulování hlavních témat nauky“:

- představitelé:
 - Augustin
 - Jeroným
 - Lev Veliký
- požadavek:
 - Vypracování přesných christologických definicí, vyrovnání se s masovou, tzn. též formální, příslušností k církvi a se spory o milost
- řešení:
 - v osobě Slova jsou sjednoceny božská i lidská přirozenost nesmíšeně a neoddělitelně (Chalcedonský koncil 425, Lev Veliký)
 - církev je viditelná (struktura, svátosti atd.) i duchovní (od Ábela až po posledního spravedlivého); viditelná církev vysluhuje platně svátosti, milost v ní působí objektivně a nezávisle na osobní svátosti; s ohledem na spásu jednotlivce je nutné k církvi příslušet nejen tělem, ale i duchovně (Augustin)
 - ospravedlnění ve spojení s Kristem je dílem milosti, nestačí pouhé morální napodobování (Augustin)

8.4.6 Pozdní patristika (6.-7. stol.): „Rozvinutí hlavních témat nauky“:

- představitelé:
 - Řehoř Veliký
 - Maxim Vyznavač
 - Pseudo- Dionysius

- Jan Damašský
 - požadavek:
 - rozvíjení dosavadní teologické práce
 - řešení:
 - obhajoba Kristovy lidské vůle jako rozvinutí chalcedonského dogmatu (Maxim Vyznavač)
 - odmítnutí obrazoborectví (zdůvodněno Kristovým lidstvím)
- promyšlení možností lidské řeči o Bohu – negativní teologie (Pseudo-Dionysius)

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

K obecným úkolům patristiky patří objasnění kontinuity víry na základě trvání Kristova díla v Duchu svatém uprostřed církve, objasnění garance víry díky věrnosti apoštolské nauce a díky trvání apoštolské služby v církvi (apoštolská posloupnost), formulování základního vyznání víry a inkulturace víry zejména do prostředí helénského myšlení.

Ke kritériím příslušnosti k církevním otcům patří kromě příslušnosti ke staré církvi pravověrnost, svatost života a církevní uznání. Teologie církevních otců má paradigmatický význam.

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Teologové. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 377.

BEINERT, Wolfgang. Teologie. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 371n.

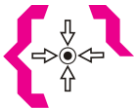
DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 183-210.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 39 –46.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 73–74 (heslo: Církevní otcové), 281 (heslo: Patristika).

9 Auditus fidei, III: Magisterium – učitelský úřad církve

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete seznámeni s tím, že učitelský úřad církve má svůj poslední základ v Kristu, který je jako vtělený Boží Syn Božím zjevením i Zjevitel; na Kristově zjevitelském díle má podíl celá církev (jako bytí v Kristu), takže je jako celek mocí Ducha svatého uchováována ve věrnosti Kristově pravdě. Na této věrnosti vůči plnosti pravdy má podíl každý věřící prostřednictvím smyslu víry (sensus fidei).
- Dále budete seznámeni s tím, že magisterium je dokladem přítomnosti apoštolské autority v církvi. Biskupové jako nástupci apoštolů (na základě apoštolské posloupnosti) jsou ve své kolegiální a v jednotě s nástupcem apoštola Petra vlastními nositeli magisteria.
- Budete se též orientovat v základních formách výkonu magisteria. Zatímco řádné (všeobecné) magisterium je vykonáváno v rámci běžné církevní praxe (kázání, synody, encykliky), mimořádné slavnostní magisterium se uskutečňuje prostřednictvím ekumenických koncilů a učení Petrova nástupce „ex cathedra“.

Pojmy k zapamatování

• Kristus jako pravda Boží i jako zjevitel Otce	• apoštolská autorita	• řádné (všeobecné) magisterium
• církev jako účast na Kristově poznání i poslání	• apoštolská posloupnost	• mimořádné (slavnostní) magisterium
• smysl víry věřících	• biskupské kolegium	
	• petrinský úřad	

9.1 Kristus jako základ zjevené pravdy

- Ježíš vyučuje v moci Boží na základě svého synovského vztahu k Otci (zejména synoptici, např. Mk 1,22) → přináší lidem své synovské „poznání“ Boha →
 - Kristovo učení působí proměnu člověka → spojeno s uzdravováním, odpouštěním hříchů a zejména s povoláním k následování → působí účast člověka na Ježíšově synovském bytí a mesiánském poslání

- Kristovo **učení působí spásu lidí** → činí z nich Boží děti
- Ježíš jako **Syn zná Otce** – toto poznání **dává svým učedníkům** (zejména Jan, např. 10,15; 17,25-26; ale i Lk 10,21-24 a Mt 11,25-27)
- Kristus sám je jedinou „Pravdou“ – vede k Otci (Jan 14,6)
- Kristus jako zjevitel i zjevení – člověk je uveden k účasti na životě Trojice „skrze“ něho (zjevuje Otce) a „v“ něm (jako vtělený Syn je sám zjevením)

9.2 **Přítomnost Kristovy pravdy v církvi**³⁷

9.2.1 **Povaha církevního učení a neomylnost církve jako celku**

- církev jako celek se **v Duchu svatém účastní na celém Ježíšově bytí** (Kristovo tělo; communio) → podílí se též na jeho synovském poznání Boha i na jeho mesiánské moci vyučovat
 - v Kristově jménu uvádí člověka do stavu Božích dětí → **učení církve je spásenosné**
 - má účinný charakter, působí proměnu člověka – nikdy nepředává pouhou informaci, ale zpřítomňuje Boží tajemství v životě člověka (→ Krédo jako vyznání víry spojeno s událostí křtu – uvádí člověka do života Trojice)
 - je spojeno se svátostmi, se slavením liturgie; ortodoxie je spojena s ortopraxí
 - církev **jako celek je v Duchu svatém neomylná** (ve vztahu k zjevené pravdě)
 - neomylnost církve jako celku se uskutečňuje napříč dějinám (je neomylná stále – i ve vztahu k minulosti a budoucnosti)

9.2.2 **Smysl víry věřících – podíl všech pokřtěných na neomylnosti církve**³⁸

- na základě křtu, tj. „ponoření“ do Krista, **má každý věřící podíl** na Ježíšově synovství → účast i na jeho poznání
 - to se vždy uskutečňuje uvnitř společenství církve

³⁷ Srov. LÖSER, Werner. Neomylnost. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 226n.

³⁸ Srov. BEINERT, Wolfgang. Smysl víry věřících. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 320n.

- Duch svatý vede věřící k přilnutí k pravdě – mají **nadpřirozený smysl víry** (smysl víry – *sensus fidei*; smysl víry věřících – *sensus fidelium*)³⁹
- smysl víry věřících je **spojen s povinností Kristovu pravdu hlásat** → účast na Ježíšově poslání
- ekumenický rozměr – na neomylnosti církve se na základě křtu účastní také příslušníci církevních společenství, které nejsou v plné jednotě s katolickou církví
 - viz např. jejich účast na II. vatikánském koncilu

9.2.3 Apoštolská autorita – základ magisteria

- **sbor Dvanácti – znamení Kristovy plnosti** uvnitř společenství učedníků, resp. církve (symbolika čísla 12 odkazuje k počtu izraelských kmenů; zde znamení nového Božího lidu – eschatologického společenství)
- **apoštolové** jako zvláštní reprezentanti Kristovy moci
 - **vyučují v Kristově jménu** (2 Kor 5,20) – k tomu jsou vybaveni mocí Ducha (Sk 15,28)
 - proto je **obec věřících vázána poslušností** k jejich učení
- apoštolové tvoří **kolegium** (→ základ kolegia biskupů) – důležité otázky se rozhodují při jejich *shromáždění* (→ tj. základ pro budoucí koncily)
- zvláštní role Petra v apoštolském kolegiu – předvelikonoční základ
- trvání apoštolské autority prostřednictvím episkopů (biskupů) a presbyterů ustanovených apoštolů (→ apoštolská poslušnost)

9.2.4 Základní kompetence magisteria

- magisterium **závazně vykládá** nauku víry
 - na základě apoštolské autority garantované Duchem svatým je učení magisteria „závazné“
 - magisterium stojí ve službě *předáváníí a výkladu* apoštolské nauky → jedná se o „interpretáčnící“ pramen teologického poznání

³⁹ „Souhrn všech věřících, kteří mají pomazání nejsvětějšího (srv. 1 J 2, 20 a 27), se nemůže ve víře mýlit. A tato jejich zvláštní vlastnost se projevuje nadpřirozeným smyslem pro víru celého lidu tehdy, když od biskupů až k posledním věřícím laikům projevuje své všeobecné přesvědčení v záležitostech víry a mravů.“ *Lumen gentium (věroučná konstituce II. vatikánského koncilu o církvi)*, 12.

9.3 *Nositelé učitelského úřadu*

9.3.1 Biskupové jako nástupci apoštolů

- mocí Ducha stále trvá apoštolská autorita skrze službu biskupů → biskupové učí závazně v Kristově jménu
- jsou spolu s celou církví vázáni apoštolskou naukou
 - sami nejsou apoštolové (ale jejich nástupci)
 - ve své službě závazně „vykládají“ apoštolskou nauku (nevytvářejí ji)

9.3.2 Kolegialita biskupského úřadu

- kolegialita úřadu – biskupové tvoří jediný sbor
 - jednotlivý biskup – reprezentace Krista v partikulární církvi (tj. diecézi)
 - kolegium biskupů – učení závazné pro celou církev; projevy zvláště:
 - na synodách (během období pronásledování staré církve – lokální charakter)
 - na všeobecných koncilech – po skončení pronásledování, 313 (325, Nicejský atd.)

9.3.3 Úřad římského biskupa – služba jednoty biskupského kolegia

- římský biskup jako nástupce apoštola Petra → přední místo v kolegiu biskupů
 - Řím jako místo smrti nejvýznamnějších apoštolů (Petr, Pavel) → římská církevní obec má už ve starověku zvláštní význam pro celou církev
 - úřad římského biskupa → pravomoc nad celou církví
- pravomoc je vždy vykonávána v rámci biskupského kolegia
- výkon pravomoci však nezávisí na souhlasu dalších členů kolegia
- pravomoc vyučovat zvláštní formou „*ex cathedra*“, tj. z moci Petrova stolce – neomylné učení v otázce víry a mravů

9.4 Základní formy výkonu magisteria

9.4.1 Řádná (všeobecná) forma výkonu magisteria

- předávání a výklad církevní nauky v rámci všední pastorační služby
 - jednotliví biskupové
 - hlásání Božího slova a předávání církevní nauky uprostřed partikulární církve – učení v Kristově jménu v diecézích
 - požadavek souladu s učením celého biskupského kolegia
 - hlavní obsahy:
 - kázání
 - pastýřské listy
 - katechismy atd.
 - biskupské kolegium
 - přispívání k prohlubování církevní nauky na základě společného řešení nových otázek
 - společné řešení způsobu hlásání a předávání nauky v aktuálních dějinných souvislostech
 - biskupské synody
 - římský biskup
 - hlásání Božího slova a předávání církevní nauky *pro všechny křesťanský lid* – učení v Kristově jménu určené celé církvi
 - encykliky – okružní listy papeže věřícím
 - synodální exhortace – dokument zohledňující výsledky biskupských synod
 - dokumenty kongregací papežské kurie (vyhlášeny prefekty kongregací) a papežských teologických komisí

9.4.2 Mimořádná (slavnostní) forma výkonu magisteria

- závazný výklad církevní nauky v mimořádných situacích (ohrožení víry, reakce na nové dějinné podmínky atd.)
 - **ekumenické (všeobecné) koncily** – slavnostní shromáždění biskupského kolegia v jednotě s papežem
 - nejvyšší zákonodárné shromáždění církve
 - prohlášení papeže „*ex cathedra*“

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Učitelství úřad církve má svůj poslední základ v Kristu, který je jako vtělený Boží Syn Božím zjevením i Zjevitel. Na Kristově zjevitelském díle má podíl celá církev (jako bytí v Kristu), takže je jako celek mocí Ducha svatého uchovávána ve věrnosti Kristově pravdě. Na této věrnosti vůči plnosti pravdy má podíl každý věřící prostřednictvím smyslu víry (sensus fidei).

Magisterium je dokladem přítomnosti apoštolské autority v církvi. Biskupové jako nástupci apoštolů (na základě apoštolské posloupnosti) jsou ve své kolegalitě a v jednotě s nástupcem apoštola Petra vlastními nositeli magisteria.

Můžeme rozlišovat různé formy výkonu magisteria. Zatímco řádné (všeobecné) magisterium je vykonáváno v rámci běžné církevní praxe (kázání, synody, encykliky), mimořádné slavnostní magisterium se uskutečňuje prostřednictvím ekumenických koncilů a učení Petrova nástupce „ex cathedra“.

Literatura

BEINERT, Wolfgang. Učitelství úřad církve. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 405–409.

DUKA, Dominik. *Úvod od teologie*. 1. vyd. Praha: Krystal OP, 1998, § 121–130.

Mezinárodní katolická revue Communio, 2018, roč. 22, č. 4; téma čísla: Papežské magisterium

články viz: <http://mkrcommunio.cz/archiv/144-4-2018-papezske-magisterium>

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 85–106.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 436–437 (heslo: Učitelství úřad církve).

10 Auditus fidei, IV: Výroky magisteria a stupně jejich závaznosti

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Seznámíte se s různými stupni závaznosti výroků magisteria. Budete schopni rozlišit mezi a) pravdami zjevnými Bohem, b) definitivní naukou a c) autentickým učením.
- Budete si též vědomi, že zatímco pravdy zjevené Bohem přijímá věřící na základě daru víry (a definitivní nauku na základě souvislosti se zjevenou pravdou), autentické učení dosvědčuje pravdivost víry ve své celistvosti (jednotlivé výroky nejsou nadány neomylností).
- Seznámíte se s významem výrazu dogma, který označuje slavnostní prohlášení určité pravdy jako zjevené, budete vědět, jakým způsobem může být dogma vyhlášeno a budete si vědomi kompetence dogmatu jakožto závazné interpretace víry („dogma pod Božím slovem“).

Pojmy k zapamatování

• pravdy zjevené Bohem	• hereze	• dogma
• definitivní nauka	• schisma	• slavnostní prohlášení koncilu či „ex cathedra“
• autentické učení	• naslouchání celku	

10.1 Stupně závaznosti výroků magisteria

10.1.1 Pravdy zjevené Bohem

- církev je předává
 - formou **slavnostního prohlášení**
 - též formou **řádného a univerzálního magisteria**
 - nemusejí být „dosud“ (ale dokonce nikdy) slavnostně vyhlášené – přesto patří k základnímu pokladu víry:

vyhlašují se obvykle tehdy, kdy je jejich hlásání ohroženo herezí

- patří k nim
 - články víry v **Krédu**
 - **christologická, trinitární dogmata, učení o milosti, církvi, svátostech, mariánská dogmata** atd.
 - tyto pravdy však *nemusí* být vyhlášeny slavnostním způsobem – nikdo z věřících je nezpochybnil, nebylo třeba je vyhlášovat (např. existence Boží)
- věřící jsou **vázáni přilnout k nim na základě nadpřirozeného daru víry**
 - **odmítání působí herezi** nebo i **odpad od víry**

10.1.2 Definitivní pravdy

- pravdy, které **nejsou prohlášeny jako formálně zjevené**
- vyplývají však **ze zjevených pravd** na základě
 - **logické souvislosti** – např. vyhrazení kněžského svěcení mužům
 - **historické souvislosti** – např. platnost určitého koncilu, volby papeže atd.
- věřící jsou **vázáni přijímat je a uznávat**
 - **odmítání vede k schismatu, tj. rozkolu**

10.1.3 Autentické učení

- **veškerá učitelská činnost kolegia biskupů a papeže**
- neomylností je nadáno učení kolegia biskupů v čele s **papežem „jako celek“**, tj. ve své dynamice → **jednotlivé výroky**, pokud nejsou vyhlášeny jako zjevená nauka, ***nemusejí být neomylné***
 - encykliky, adhortace ... pastýřské listy, kázání
- věřící jsou **vázáni přijímat toto učení jako celek**
 - odmítání jednotlivých výroků není bludem ani schismatem – může být spíše opovážlivé a nebezpečné

10.2 Dogma⁴⁰

10.2.1 Etymologie výrazu

- řecké slovo **dogma** – **názor, učení**; *dokein* – ukazovat se správným
 - antika – profánní význam (filozofický výrok, politické nařízení či edikt) → v tomto smyslu i NZ
 - od apoštolských otců výraz vztahován i na učení Krista a apoštolů → Vincenc Lerinský (5. stol.) vztahuje na víru církve → **v dnešním smyslu vyhlášení nauky jako Bohem zjevené až v 19. stol.**

10.2.2 Současné chápání termínu dogma

- neomylný výrok slavnostně vyhlášený magisteriem:
 - **označení pravdy jako zjevené Bohem**
 - jeho popírání je herezí nebo i odpadem od víry

10.2.3 Způsob vyhlášení dogmatu

- **všeobecný koncil** → výroky slavnostně vyhláshující zjevené pravdy
 - dogmatické výroky často končí „*anathematem*“ (kdo by popíral „*budiž vyloučen*“)
 - ne všechny výroky koncilů jsou dogmatické
- **papež** → vyhlášení **zvláštní formou „ex cathedra“**
 - nauka o **víře a mravech** vyhlášená s konečnou platností
 - papež vyhláshuje jako pastýř a učitel všech křesťanů – z moci svého apoštolského úřadu jako Petrův nástupce
 - nejedná se o privátní výrok → vyjadřuje **rozhodnutí církve**
 - vysloven **na základě víry církve a v kontextu učení biskupského kolegia**

10.2.4 Kompetence dogmatu

- dogma jako **závazná interpretace** Božího zjevení
 - nevyhláshuje *novou* nauku víry, ale **vykládá její význam**

⁴⁰ Srov. BEINERT, Wolfgang. Dogma: Dogmatické výpovědi. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 73nn. Srov. Dogma. Přístup z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Dogma> .

- nová interpretace je **v souladu s růstem porozumění Božímu zjevení**
- dogma **nevyčerpává hloubku vyhlášené pravdy**
 - **bohatství zjevené pravdy přesahuje definici dogmatu**
 - dogma je „**pod Božím slovem**“
 - Písmo ve spojení s otci a tradicemi předává poklad zjevení komplexním způsobem
 - dogma je však **ukazatelem** jejich významu
- **předmětem závaznosti dogmatu je označovaná pravda víry**
- závaznost dogmatu **se nevztahuje**
 - na **filozofickou argumentaci** užitou v jeho formulaci
 - na **teologický kontext** jeho vyhlášení

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Rozlišujeme různé stupně závaznosti výroků magisteria. Tak můžeme rozlišovat pravdy zjevné Bohem, definitivní nauku a autentické učení. Zatímco pravdy zjevné Bohem přijímá věřící na základě daru víry, definitivní nauku na základě souvislosti se zjevenou pravdou. Autentické učení dosvědčuje pravdivost víry v její celistvosti (jednotlivé výroky nejsou nadány neomylností).

Pojem dogma označuje slavnostní prohlášení určité pravdy jako zjevené. Kompetence dogmatu spočívá v závazné interpretaci víry, proto dogma zůstává „pod Božím slovem“.

Literatura

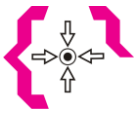
BEINERT, Wolfgang. Dogma: Dogmatické výpovědi. In *Slovník katolické dogmatiky*. W. BEINERT et al. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994, s. 73nn.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 89–105.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 93–95 (heslo: Dogma), 437 (heslo: Učitelství církevní).

11 Intellectus fidei, I.: Analogie jsoucna a analogie víry

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete seznámeni s tím, že tajemstvím víry rozumíme na základě podobnosti s přirozenou skutečností. Mluvíme o analogii jsoucna, která má tři kroky: a) krok tvrzení, b) krok popření či negace, c) krok nejvyšší či absolutní míry. Měli byste též chápat, že tyto kroky vycházejí ze vztahu Boží stvořitelské činnosti k jejímu naplnění v díle spásy.
- Dále budete obeznámeni s tím, že tajemství víry chápeme také na základě jejich vzájemného propojení v organickém celku i v jejich souvislosti s tajemstvím věčné trojiční lásky (mluvíme proto o organické i hierarchické souvislosti pravd víry). Zároveň budete seznámeni s tím, že tajemstvím víry rozumíme i na základě jejich souvislosti s posledním cílem člověka.

Pojmy k zapamatování

• analogie jsoucna	• analogie víry	• hierarchická propojenost pravd víry
• krok tvrzení	• organická propojenost pravd víry	• propojenost pravd víry s posledním cílem člověka
• krok popření		
• krok nejvyšší míry		

11.1 Analogie jsoucna (*analogia entis*)⁴¹

- princip porozumění Božímu zjevení **na základě jeho podobnosti s přirozenou skutečností**
 - jeden z hlavních principů porozumění Božímu zjevení v oblasti *intelektu víry*

11.1.1 Analogické užívání pojmů v teologii

- vyjadřování Božího zjevení pomocí **pojmů převzatých z přirozeného lidského poznání**

⁴¹ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 108-114.

11.1.2 Tři principy analogického vyjadřování

- **stvoření znamená „počátek“ spásy**
→ přirozené skutečnosti **směřují k Božímu zjevení, ukazují na tajemství víry**
 - poznání tajemství víry je „**potvrzováno**“ podobností s přirozenou skutečností
- **přesažnost spásy vůči stvoření**
→ přirozené skutečnosti **nemohou postihnout skutečnost zjevení**
 - poznání tajemství víry je realizováno **na základě rozdílnosti** s přirozenou skutečností, tj. na základě „**negace**“
- **naplnění stvoření ve spáse**
→ přirozená skutečnost **nachází své absolutní naplnění v Božím zjevení**
 - poznání tajemství víry je realizováno na základě přisouzení „**plné hodnoty**“ pojmům známým z přirozeného světa – plností toho, k čemu přirozené skutečnosti směřují, „je“ Bůh sám

11.1.3 Formulování tří kroků analogie jsoucna

- **krok tvrzení (*via affirmationis*)**
 - př. lidská láska ukazuje na lásku Boží
- **krok popření (*via negationis*)**
 - př. Boží láska se liší od lidské (není zištná atd.)
- **krok nejvyšší či absolutní míry (*via eminentiae*)**
 - př. Boží láska je absolutní – Bůh „je“ láska

11.2 Analogie víry (*analogia fidei*)⁴²

- princip porozumění Božímu zjevení **na základě vzájemné souvislosti jednotlivých tajemství víry**
- zahrnuje též porozumění Božímu zjevení **na základě souvislosti mezi tajemstvími víry a posledním cílem člověka**

⁴² Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 114–134.

11.2.1 Souvislost jednotlivých tajemství víry

- všechna tajemství víry **realizují jediné dílo**, ve kterém **Trojediný Bůh daruje člověku účast na svém věčném životě** → **tvoří jediný celek Božího zjevení**
- všechna tajemství víry jsou **propojena**:
 - **organicky**
 - mají své místo v organismu víry, souvisejí se všemi ostatními tajemstvími
 - žádnému tajemství víry nelze porozumět izolovaně od ostatních
 - **hierarchicky**
 - vycházejí z centrálního tajemství Nejsvětější Trojice a k němu též směřují
 - jednotlivému tajemství lze porozumět na základě jeho vazby na centrální tajemství Trojice
 - jak z Trojice vychází – jak vyjadřuje sebedílení Trojice k člověku
 - jak k Trojici směřuje – jak přivádí člověka k účasti na tajemství Trojice

11.2.2 Hierarchie pravd víry

- odstupňování podle toho, **jak úzce jednotlivá tajemství souvisejí s centrálním tajemstvím Trojice**
 - určuje **závažnost jednotlivých pravd**
 - tajemství Ježíše Krista jako vtěleného Syna Božího → tajemství Ducha Svatého → tajemství spásy a posvěcení člověka → tajemství církve → tajemství apoštolské autority a jejího trvání v apoštolské posloupnosti → tajemství Eucharistie a dalších svátostí → → např. poslední mariánská dogmata
- hodnota **všech** pravd víry
 - každá z pravd víry **souvisejí s tajemstvím Trojice**
 - proto **patří k pokladu Božího zjevení**

11.2.3 Důsledek souvislosti jednotlivých tajemství pro teologickou práci

- úkol docházet k hlubšímu poznání tajemství víry na základě sledování **vzájemných vztahů s ostatními pravdami víry** v jejich **organické a hierarchické propojenosti**

11.2.4 Porozumění tajemství víry na základě souvislosti s posledním cílem člověka

- Boží zjevení jako **poslední cíl člověka**:
 - obrací se ke konkrétním lidem v rozmanitosti jejich životních situací
 - ← Kristus jako **vtělený Syn přijímá každého člověka v konkrétnosti jeho existence** – sám nese a naplňuje konkrétní příběh všech lidí
- poklad víry musí být zkoumán s ohledem na konkrétní problémy člověka:
 - jak dané tajemství víry **dává definitivní odpověď na otázky lidské existence**

11.2.5 Formulování tří součástí analogie víry

- **organická propojenost** tajemství víry
 - souvislost s ostatními tajemstvími
- **hierarchická propojenost** tajemství víry
 - vazba k centrálnímu tajemství Trojice
- **souvislost** tajemství víry **s posledním cílem člověka**
 - řešení lidských problémů ve světle Božího zjevení

Úloha pro studenty

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Souhrn

Tajemstvím víry můžeme porozumět na základě podobnosti s přirozenou skutečností. Mluvíme o analogii jsoucna, která má tři kroky: a) krok tvrzení, b) krok popření či negace, c) krok nejvyšší či absolutní míry. Zmíněné momenty vycházejí ze vztahu Boží stvořitelské činnosti k jejímu naplnění v díle spásy.

Jednotlivá tajemství víry chápeme také na základě jejich vzájemného propojení v organickém celku i v jejich souvislosti s tajemstvím věčné trojiční lásky. Mluvíme proto o organické i hierarchické souvislosti pravd víry. Zároveň tajemstvím víry rozumíme na základě jejich souvislosti s posledním cílem člověka.

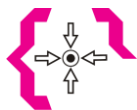
Literatura

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria. Struktury myšlení v dogmatické teologii*. 1. vyd. Praha: Krystal OP; Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 106–135.

RAHNER, Karl; VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 31–32 (hesla: Analogia fidei; Analogie, analogia entis).

12 Intellectus fidei, II.: Základní myšlenková struktura rozvoje teologického poznání

Cíle

Po prostudování této kapitoly:

- Budete si vědomi, že základní myšlenková struktura rozvoje teologického poznání spočívá v pohybu mezi stávajícím poznáním víry (které je ze své podstaty otevřené svému prohloubení) a teologickou reflexí. Tento pohyb můžeme charakterizovat s pomocí metafory hermeneutického kruhu.

Pojmy k zapamatování

- poznání jako snaha po prohloubení
- naslouchání pramenům teologického poznání
- prohloubená reflexe na základě intelektu víry

12.1 Předběžná znalost teologického tématu na základě žité a reflektované víry církve

- východisko tvůrčí teologické práce („odrazový můstek“)
- vzniká díky přivlastnění si Písma, ekleziální tradice a učení magisteria žitou vírou
 - Písmo, ekleziální tradice a magisterium jako základní „výbava“ víry
- probouzí snahu víry po vlastním prohloubení
 - ⇒ formulování nové teologické otázky (→ formulace problému)
 - ⇒ doprovázeno očekáváním předpokládaného řešení (→ hypotéza)

12.2 Systematické řešení nové teologické otázky

- Hledání odpovědi v oblasti „sluchu víry“ (auditus fidei)
 - v Písmu svatém (SZ, NZ)

- v nauce církevních otců
- v církevních a teologických tradicích
- v magisteriu
- Nové porozumění tématu v oblasti „intelektu víry“ (intellectus fidei)
 - na základě analogie jsoucna
 - na základě organické propojenosti pravd víry
 - souvislost s ostatními tajemstvími víry
 - na základě hierarchické propojenosti pravd víry
 - souvislost s tajemstvím Trojice
 - na základě řešení lidských problémů ve světle zjevení
 - jak téma odpovídá na aktuální lidské problémy

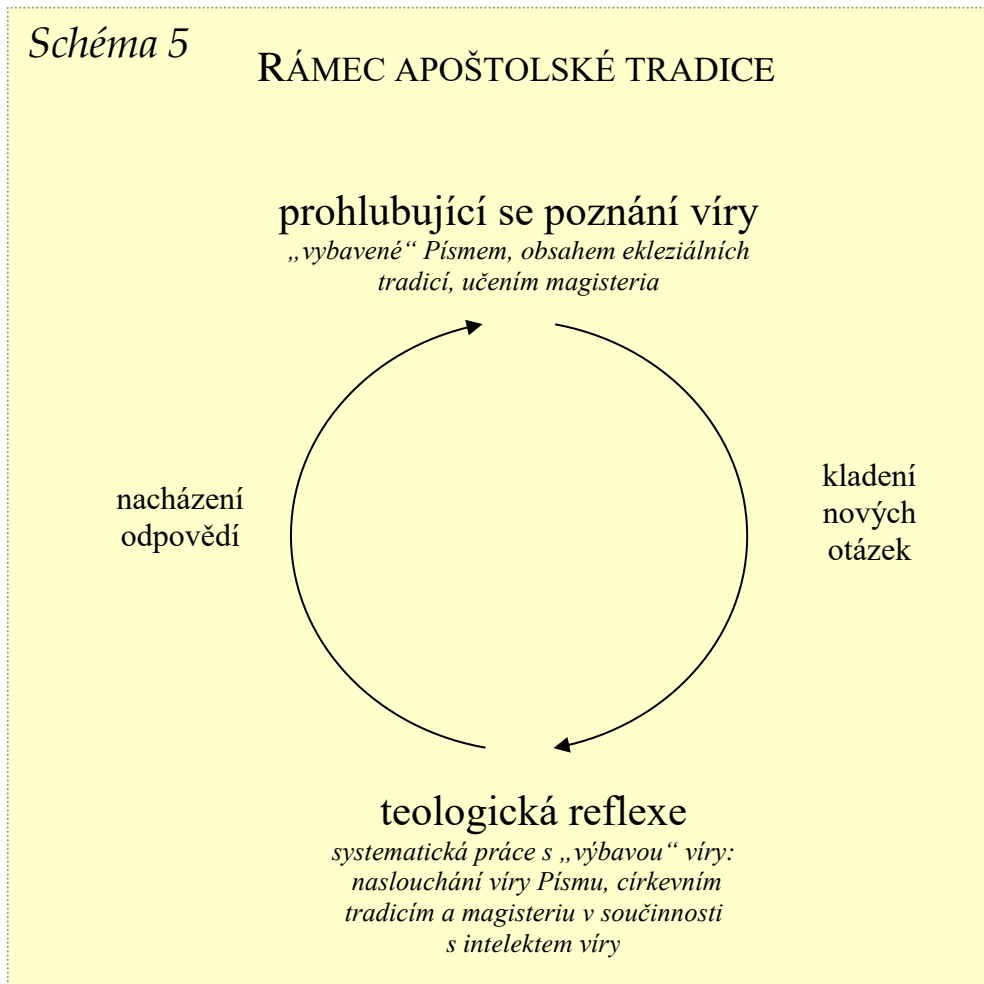
12.3 Dílčí vyřešení nové teologické otázky

- potvrzuje, vyvrací či upravuje předpokládané řešení
- znamená nové prohloubení žité a reflektované víry církve
- vede k nové snaze víry po vlastním prohloubení a k formulování nových otázek

12.4 Schématické shrnutí základní myšlenkové struktury teologického poznání

- pohyb teologického poznání v hermeneutickém kruhu

Úloha pro studenty I

- S pomocí studijní opory, studijní literatury a postřehů z přednášek vytvořte myšlenkovou osnovu či mapu kapitoly. Co je myšlenková osnova kapitoly a jak ji vytvářet, najdete v poznámce na konci první kapitoly.

Doklad o splnění úlohy odevzdejte prostřednictvím online kurzu.

Úloha pro studenty II – doklad o studiu knihy Fenomén „katolická teologie“

Doložte, prosím, **samostatně a kreativně pořízený písemný záznam** ze studia knihy: TORRELLI, Jean-Pierre. Fenomén "katolická teologie". 1. vyd. Praha: Krystal OP, 2013

Může se jednat o **stručné konspekty a výpisky, sken vlastnoručních poznámek, krátkou reflexi apod.** Nesmí se však jednat o kopii nebo přepracování poznámek či výpisků někoho jiného (kopírování výpisků od kolegů nedává žádný smysl, záznam slouží primárně studentům, aby v nich problematika textu "ožila"). Dostačující je také relativně stručný záznam, který však dokládá, že **jste se s textem odvážně "utkali" a že jste jeho obsah samostatně promýšlely.** Proto doporučuji, abyste záznam pořídili vlastnoručně a odevzdali jeho sken.

Ideální formou zpracování je takový záznam, který **u každé kapitoly formuluje předmět jejího zájmu** (na co se táže), **její teze** (co o svém předmětu tvrdí, jak odpovídá na otázku kladenou v kapitole) a **argumentační postup** (jak tezi osvětluje, o co ji opírá). To však není nutné příliš formalizovat, způsob záznamu má i do budoucna sloužit zejména konkrétnímu čtenáři a právě jemu má být "šita na míru".

V případě zájmu, můžete k záznamu připojit, **jak jste s textem vstoupili do dialogu** vy osobně.

Souhrn

Základní myšlenková struktura rozvoje teologického poznání spočívá v pohybu mezi stávajícím poznáním víry (které je ze své podstaty otevřené svému prohloubení) a teologickou reflexí. Tento pohyb můžeme charakterizovat s pomocí metafory hermeneutického kruhu.

Název: Úvod do teologie

Autor: doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Vydalo nakladatelství Univerzity Hradec Králové, Gaudeamus jako svou 1814. publikaci.

Vydání: první

ISBN 978-80-7435-880-7 (online; pdf)

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0
CC-BY-SA 4.0 – Uveďte původ – Zachovejte licenci
<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>